

Lärare i idrott och hälsas syn på och användning av styrdokumentet för gymnasiet

-En studie om hur läroplan, ämnesplan och kursplaner tolkas och tillämpas i undervisningen

Angelica Eriksson

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Självständigt arbete på grundnivå, 38:2020

Fristående kurs, Idrott III

Handledare: Kerstin Hamrin

Examinator: Bengt Larsson

SAMMANFATTNING

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur lärare i idrott och hälsa ser ut i förhållande till styrdokumentet de använder sig av. Frågeställningarna är därför följande: Hur tolkar och använder lärare i idrott och hälsa läroplanen för gymnasiet samt ämnesplanen och kursplanerna i ämnet? Vilka ramfaktorer påverkar lärarnas undervisning? Vilka områden fokuseras det på mest respektive minst på lektionerna?

Metod

Arbetet är gjort med en kvalitativ metod i form av djupintervjuer med fyra olika gymnasielärare i idrott och hälsa. Studiens teoretiska utgångspunkter är läroplansteori och ramfaktorteori.

Resultat

Resultaten visar att samtliga respondenter anser kursplanens kunskapskrav som otydliga och är det som de är minst nöjda med. Krav på obligatorisk simning är efterlängtad. Däremot önskas handlingsutrymmet i det centrala innehållet kvarstå och tycks vara någorlunda enkelt att tolka och använda. Kursplanens alla områden förekommer i undervisningen utom på en skola där kosthållning/droger/dopning är flyttad till naturkunskapen. Lärarna anser läroplanen som tolkningsbar och den förekommer inte så mycket i planeringen, utan istället automatiskt i undervisningen. Följande ramfaktorer som påverkar undervisningen hittades i utsagorna: tid, lokal och utomhusmiljö, gruppstorlek, ekonomi, styrdokument och fortbildning. De visade flest negativa aspekter, men vissa var även positiva för några lärare.

Slutsats

Samtliga frågeställningar blev besvarade. Lärarna är inte helt nöjda med de formulerande styrdokumentet på grund av sin otydlighet och frånvaro av obligatorisk simning. Det förekommer dock en positiv aspekt i transformeringen av styrdokumentet som önskas bestå. Lärarna tycker det centrala innehållet är lätt att tolka och använda, men det är bedömningen som skapar svårigheter. Läroplanen används inte mycket i realiseringen, utan kommer mer till uttryck i bemötande och relationsskapande. Ämnets alla områden anses lika mycket värda av de flesta lärare och blir inkluderade i skolundervisningen på olika sätt. Det finns sju olika ramfaktorer som både försvårar och underlättar lärarnas planering och undervisningsprocess.

TACK

till alla lärare i idrott och hälsa som ville ställa upp i denna studie. Jag vill även rikta ett varmt tack till min handledare, Kerstin Hamrin, för engagemang och vägledning i arbetet.

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
2	Bakgrund	2
2.1	Aspekter av problemområdet.....	2
2.1.1	Förtydligande av läroplan.....	2
2.1.2	En historisk översikt över läroplaner.....	2
2.1.3	Förtydligande av ämnes- och kursplan.....	3
2.1.4	En historisk översikt över ämnes- och kursplaner i idrott och hälsa	3
2.2	Tidigare forskning	4
2.2.1	Formulering, transformering och realisering: tolkning och användning av styrdokumenterna	4
2.2.2	Ramfaktorer som påverkar undervisningen.....	7
2.2.3	Vad läggs det mest respektive minst tid på i undervisningen?.....	8
2.2.4	Hur bör en lärare i idrott och hälsa tolka och använda styrdokumenterna?	10
2.3	Teoretiska utgångspunkter.....	11
2.3.1	Ramfaktorteorin.....	11
2.3.2	Läroplansteori: formulering, transformering och realisering	12
3	Syfte och frågeställningar.....	15
3.1	Förtydligande av studie	15
4	Metod	16
4.1	Design.....	16
4.2	Urval	16
4.3	Intervjuguide.....	17
4.4	Genomförande	17
4.5	Databearbetning	18
4.6	Reliabilitet & validitet	18
4.7	Etiskt förhållningssätt	19
4.8	Personuppgiftsbehandling	19
5	Resultat	20
5.1	Transformeringsarenan	20
5.1.1	Tolkning av läroplan.....	20
5.1.2	Tolkning av ämnes- och kursplan.....	20
5.1.3	Önskade förbättringar i ämnes- och kursplan.....	21
5.1.4	Styrdokumentsdelar i ämnes- och kursplan de önskar kvarstå.....	23
5.2	Realiseringsarenan.....	23
5.2.1	Användning av läroplanen i undervisningen	23

5.2.1.1	Stärka elevers självförtroende	24
5.2.2	Användning av ämnes- och kursplan i undervisningen.....	25
5.2.3	Områden de fokuserar mest respektive minst på.....	26
5.3	Ramfaktorer	28
5.3.1	Tid	28
5.3.2	Lokal och utomhusmiljö.....	28
5.3.3	Gruppstorlek.....	29
5.3.4	Ekonomi	30
5.3.5	Styrdokument	30
5.3.6	Fortbildning.....	31
5.4	Resultatsammanfattning	31
6	Diskussion	32
6.1	Tolkning och användning	32
6.1.1	Områden som det fokuseras mest på.....	34
6.2	Ramfaktorer	34
6.3	Metoddiskussion.....	35
7	Slutsats	36
7.1	Förslag på framtida forskning.....	36
	Käll- och litteraturförteckning.....	37
	Bilaga 1	41
	Bilaga 2.....	41
	Bilaga 3.....	45
	Bilaga 4.....	46
	Bilaga 5.....	47

1 Introduktion

Idrott och hälsa är ett ämne i skolan som har gått från ett övningsämne till ett ämne där kunskapsutveckling och lärande ska stå i centrum precis som i andra ämnen. Redan 2010 när Skolinspektionen gjorde en undersökning visade det sig att lärare i idrott och hälsa har haft svårigheter med att göra denna omvandling i praktiken. Under detta år granskade Skolinspektionen drygt 300 högstadieskolor i Sverige och resultaten visade att många lärare i idrott och hälsa upplever att kursplanerna är otydliga och svåra att omsätta i praktiken. Dessutom kom de fram till att synen på ämnet som ett rent praktiskt ämne där målet med undervisningen är att röra på sig fortfarande finns hos både lärare och elever (Skolinspektionen, 2010). Hälsoperspektivet som betonas tydligt i ämnesplanen och kursplanerna tycks alltså inte ha haft genomslag i praktiken (Skolverket, 2011; Skolinspektionen, 2010). Aktiviteter som förekom sällan var dans, estetiska rörelseuttryck, kunna hantera nödsituationer samt friluftsliv och orientering, trots att dessa begrepp beskrivs som viktiga i kursplanerna. Istället var det centrala i undervisningen bollspel, som inte står med i styrdokumentet (Skolinspektionen, 2010). Angående gymnasiet visar tidigare forskning att undervisningen till största del också består av lagbollspel (Londos, 2010). Tre viktiga områden i kursplanerna för gymnasiet är mental träning, spänningsreglering och hälsofrämjande arbetssätt (Skolverket, 2011), men dessa är inte områden som många lärare i idrott och hälsa nämner som viktiga visar Sebelius (2018) i sin licentiatuppsats.

När jag har analyserat gymnasiets ämnesplan och kursplaner för idrott och hälsa har jag också upplevt en osäkerhet gällande tolkningen av innehållet om vad som bör ingå och ej ingå i undervisningen. Dessutom har jag funderat över hur lärare i idrott och hälsa anpassar sin undervisning i förhållande till läroplanen för gymnasiet. Utöver att anpassa sig till styrdokumentet så finns det även ramfaktorer som påverkar undervisningen som till exempel dokumentationstiden som många lärare nämner i Håkansson's avhandling (2015). Av dessa anledningar vill jag undersöka om lärare i idrott och hälsa på gymnasiet uppfattar styrdokumentet som tydliga eller otydliga, vilka ramfaktorer som påverkar deras undervisning och vad de lägger fokus på. Jag vill alltså skapa en förståelse för hur styrdokumentet tolkas och används samt vad lärare i idrott och hälsa lägger mest respektive minst tid på i undervisningen. Detta är ett relevant ämne, för att jag tror att lärare i idrott och hälsa behöver få stöttning i denna omväxling och tolkning av styrdokumentet. Dessutom ligger intresset och nyfikenheten hos mig då jag har som yrkesmål utöver mina språkstudier i ämneslärarprogrammet också att bli lärare i idrott och hälsa för högstadium och gymnasium.

2 Bakgrund

2.1 Aspekter av problemområdet

2.1.1 Förtydligande av läroplan

Enligt den svenska akademiens ordlista (2020) definieras en läroplan som ”övergripande anvisningar om skolundervisningens innehåll, mål och metoder vanligen gällande för ett land”. En läroplan handlar helt enkelt om vilka kunskaper i ett visst samhälle vid en särskild tidpunkt som räknas som viktiga och därmed väljs ut som innehåll. Läroplanen ger en bild av sin omvärld där dominerande ideologier och frågeställningar från den aktuella tidsepoken tydligt synliggörs (Wahlström, 2016). Ordet läroplan kan även vara ett samlingsbegrepp för läroplan, ämnesplan och kursplaner (Skolverket, 2011a). Den nuvarande läroplanen för gymnasiet som tillkom 2011 visar tydligt ett demokratiskt fokus: ”Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära” (Skolverket, 2011a).

2.1.2 En historisk översikt över läroplaner

År 1990 övergick skolornas styrning från statlig till kommunal. I dagens läroplan för gymnasiet ”GY11” ser vi därför kunskapsmål istället för innehållsliga föreskrifter. Detta innebär dock också ett större tolkningsutrymme för lärare och kan medföra svårigheter (Linde, 2012). Lundgren och Linde menar att om läroplanerna skulle bli mer detaljerade och helt centraliserade där det inte fanns möjlighet att tolka skulle det påminna mycket om 1800-talets skolupplägg där kyrkan hade makt över skolan och katekesen var det mest centrala stoffet i undervisningen (Lundgren, 2017; Linde, 2012).

Gymnasiets läroplan innehåller två delar: ”Skolans värdegrund och uppgifter” samt ”Övergripande mål och riktlinjer” (med tre fortsatta delar: ”kunskaper”, ”normer och värden” och ”elevernas ansvar och inflytande”). I kunskapsdelen står det att ”läraren ska stärka varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära” (Skolverket, 2011a). Men vad betyder detta egentligen och hur får lärarna in detta i undervisningen? När värdegrundsbegreppet blev introducerat i skolans läroplan fylldes det snabbt med innehåll, men det fanns ett tomrum och en brist på användbara begrepp som gjorde att de sociala, psykologiska och moraliska fenomenen buntades ihop som om de utgjorde en gemensam kategori av frågor (Johansson & Thornberg, 2018). Så hur tolkar egentligen lärare i idrott och hälsa läroplanen?

2.1.3 Förtydligande av ämnes- och kursplan

Ämnesplaner görs till varje enskilt ämne där två huvudgrupper blir viktiga: sammanfattning och ämnets syfte med specifika mål för eleverna (Skolverket, 2011b). De kunskapsområden som finns med grundas i en metauppfattning, vilken kan vara både medveten och omedveten om vilken kunskap som ingår i ämnet (Wahlström, 2016). Därefter följer de enskilda kursplanerna som beskriver varje kurs i ämnet. I idrott och hälsa finns det fyra:

- Idrott och hälsa 1
- Idrott och hälsa 2
- Idrott och hälsa 1 – specialisering
- Idrott och hälsa 2 – specialisering

Kursplanerna ser olika ut för varje ämne och kan dessutom ha olika rubriker. I detta ämne gäller centralt innehåll och kunskapskrav (Skolverket, 2011b).

2.1.4 En historisk översikt över ämnes- och kursplaner i idrott och hälsa

Idrott och hälsa har tagit plats i den svenska skolan sedan 1842. Under kommunaliseringen av skolan gick detta ämne år 1994 från att heta idrott till idrott och hälsa, vilket förde med sig ett starkare hälsoperspektiv i ämnesplanen (Larsson & Meckbach, 2012). Men kom detta till uttryck i undervisningen? I alla fall inte enligt Skolinspektionens undersökning 2010. Ämnet har gått från nationens behov av välbildade, starka och disciplinerade elever till att olika intressenter nu ställer krav på att undervisningen ska bidra till att sänka samhällets ohälsotal (Larsson & Meckbach, 2012). Det är bara kursen idrott och hälsa 1 som är obligatorisk för gymnasietts olika program vilket betyder att idrott och hälsa 2 är valbart. Möjligheten att välja till kursen varierar från skola till skola. Sedan 2011 ser en sammanfattning av det centrala innehållet i kursplanerna idrott och hälsa 1 och 2 ut såhär (se tabell 1 och 2):

Tabell 1. Idrott och hälsa 1. Centralt innehåll.

Fysiska aktivitetens & livsstilens betydelse för kroppslig förmåga/hälsa	Utemiljöer	Mental träning/spänningsreglering
Aktiviteter som utvecklar allsidig kroppsförmåga	Säkerhet	Ergonomiska aspekter
Träningsmetoder & dess effekter	Åtgärder vid skador/nödsituationer	
Dans	Kosthållning/droger/dopning	

Tabell 2. Idrott och hälsa 2. Centralt innehåll.

Upplevelsebaserade rörelseaktiviteter utomhus	Hälsobegreppets grunder/hälsofrämjande arbetssätt	Kroppsideals påverkan/ätstörningar/dopning
Fysiologiska/psykologiska effekter av fysisk aktivitet/träning	Riskfaktorer i träning som skador	Miljöer/ergonomiska aspekter
Musik/rytm/dans	Idrott/dans som samhällsfenomen/kulturella verktyg	

(Skolverket, 2011b).

De två ovanstående tabellerna är alltså en sammanfattning av det centrala innehållet som ska ingå i undervisningen i de respektive kurserna. Fysisk aktivitet, hälsa och ergonomi är återkommande teman i båda kurserna. Även dans, utemiljöer och dopning. I kurs 1 ingår åtgärder vid skador samt säkerhet och i kurs 2 utvecklas detta till riskfaktorer i träning. Kosthållning förekommer i första kursen som sedan övergår till kroppsideals påverkan och ätstörningar i kurs 2. Mental träning har en egen kategori utöver hälsa i första kursen medan andra kursen ska ta upp mer grundligt och främjande om hälsa. Som det går att se i tabellerna så är kurserna väldigt lika varandra även om vissa fenomen utvecklas mer i kurs 2. Dock är det alltså bara idrott och hälsa 1 som är obligatorisk att läsa för gymnasieleverna.

2.2 Tidigare forskning

2.2.1 Formulering, transformering och realisering: tolkning och användning av styrdokumentet

Redan i slutet av 1960-talet visade det sig att undervisningsinnehållet i stor utsträckning reglerades utifrån lärarens bakgrund, kompetens och intressen (Larsson & Meckbach, 2012). De svenska lärarna har av tradition inte så stor vägledning i styrdokumentet, istället har de större professionell rörelsefrihet. För att bryta dessa mönster och traditioner krävs det tid och en stor insats av lärare eftersom det även leder till mer planeringsarbete (Håkansson, 2015). Det är inte bara lärarna i Skolinspektionens undersökning (2010) som har upplevt styrdokumentet som luddiga och otydliga, samma säger även lärarna i Ahlgrens & Littorins studie (2010). I Lindhs studie (2017) har lärarna i idrott och hälsa en gemensam syn om att läroplanen för gymnasiet kan tolkas på flera olika sätt på grund av sin otydlighet. En lärare uttrycker sig som att det finns miljoner tolkningar, därför handlar det om att ha tillit till sig

själv att allt i det centrala innehållet kommer med i planeringen och undervisningen.

Den formulerande läro- och ämnesplanen tycks även stå i konflikt med varandra då läroplanen uppmuntrar till frihet med större ansvar till eleverna medan ämnesplanen uttrycker en större kontroll från lärares sida (Lindh, 2017). Majoriteten av de deltagande lärarna i idrott och hälsa i Sebelius avhandling (2018) anser att kursplanen i idrott och hälsa är ”flummig” och oklar, vilket gör att det går att tolka den på många sätt. Till följd av detta skapas en oro gällande betygssättning. Dock nämner två av åtta lärare i studien att de känner sig nöjda med den nya läroplanen och kursplanen från 2011 (Lgr11 för grundskolan) eftersom de anser dem bättre än de tidigare styrdokument. De känner sig dock missnöjda med värdeorden i kunskapskriterierna som ”i huvudsak”, ”till viss del” och så vidare, på grund av sin otydlighet. Den positiva synen på styrdokumentet är handlingsfriheten som leder till att det går att anpassa undervisningen medan den negativa synen alltså handlar om osäkerheten kring betygssättning (Sebelius, 2018).

Internationellt sett har det skett en liknande implementering av läroplanen. I grannlandet Norge 2006 gjordes det på liknande sätt som i Sverige, det vill säga omväxlingen skedde med för lite stöd till lärarna och riktlinjerna för bedömning kunde beskrivas som obefintliga. I kursplanerna för idrott och hälsa finns kompetensmål, men det är upp till lärarna hur eleverna ska nå målen samt hur de ska betygsätta dem. Därmed bygger med andra ord betygssystemet på lärarnas professionalism (Leirhaug, MacPhail, Annerstedt, 2016). Även om det i Leirhaugs m.fl. studie (2016) har konstaterats att lärarna i idrott och hälsa har goda kunskaper om styrdokumentet finns det i bedömningspraktiken stora skillnader. I en annan studie gjord i Australien nämner lärarna i idrott och hälsa att de bedömer elever utifrån uthållighet, ansträngning och deras egna magkänsla. Det tycks alltså finnas en osäkerhet och/eller okunskap gällande tolkningen av styrdokumentet då lärarna inte bedömer utifrån kursplanen (DinanThompson & Penny, 2015). Lärare i idrott och hälsa förväntas kunna tolka styrdokumentet med utgångspunkt att de är experter på nödvändiga kunskaper som eleverna bör få med sig samt hur de ska mätas. Med andra ord ses lärarna som professionella i sitt arbete och har inget stöd i att tolka styrdokumentet (Sebelius, 2018).

I Sebelius avhandling (2018) känner ingen lärare oro för att undervisningen inte ska hålla måttet, men alla upplever i olika grad oklarheter i kursplanen för ämnet. I Londos avhandling (2010) bildar inte läroplanen för gymnasiet eller kursplanen för idrott och hälsa en referensram för vad som ska finnas med i de intervjuade lärarnas undervisning. Istället tar lärarna råd från Riksidrottsförbundet. Dessutom framhäver lärarnas undervisning betydelsen av att eleverna gör aktiviteter mer än att de bör lära sig olika färdigheter, det vill säga att det

är mer organisering av sysselsättning än undervisning som försiggår i ämnet (Londos, 2010). Lärarna i idrott och hälsa som deltog i Sebelius studie (2018) berättar hur de anpassar undervisningen utifrån olika grupper och individer. Aktiviteter fungerar olika bra i olika klasser. De beskriver även att det är avgörande med ett tryggt klimat i undervisningen för att eleverna ska våga ta för sig. I intervjuerna talar deltagarna mer om hur de arbetar för att se och bemöta varje elev samt skapa relationer för att kunna skapa förutsättningar för inläring istället för vilken kunskap eleverna bör få med sig. Något som skulle kunna ses som en invändning mot detta är dock att lärarna skapar sina egna lektioner i idrott och hälsa och på så sätt också en trygghet eller otrygghet (Sebelius, 2018).

Lärare har ofta planerat undervisningen men ibland ändras den under lektionen avsiktligt eller oavsiktligt. Eleverna har makt då de kan göra motstånd på grund av exempelvis uttråkning, men denna makt är också mycket begränsad. Det realiserade innehållet har olika aspekter, till exempel vad eleverna har uppfattat, eftersom det sändaren (läraren) avser inte alltid är identiskt med mottagarnas (eleverna) (Linde, 2012). I en studie gjord av Håkansson (2015) studerades lärares dokumentationsarbete för ämnet idrott och hälsa. Där kom han fram till att sju procent av lärarna tyckte att kursplanerna var svårtolkade. Lärarnas realiserade undervisning i Håkanssons studie verkar utifrån resultaten vara styrda av äldre undervisningstraditioner i idrott och hälsa som har flera olika förklaringar. Dessa traditioner är ämnestraditioner, elevernas förväntningar på ämnets innehåll och lärarnas tolkning av kursplanerna som de anser svåra att omsätta i praktiken (Håkansson, 2015). Flera studier har pekat på att varför de två senaste läroplanerna inte fått det genomslag det borde kan bero på att idrott och hälsa har en svag inramning (Kougioumitzis, 2006, Lundvall & Meckbach, 2008 refererade i Håkansson, 2015). Därmed kan lärarna till stor del styra själva över vad som blir den realiserade undervisningen medan externa faktorer kan påverka. I Håkanssons studie (2015) var den nuvarande läroplanen från 2011 mer eller mindre synlig i lärarnas uttalande. Vissa ansågs bara använda delar av den i sin realiserade undervisning där mycket berodde på eget intresse och repertoarer. Andra lärare hade lyckats transformera läroplanen i större grad och hade fått med kursplanens alla delar i den realiserade undervisningen. Håkanssons slutsats är att det finns stora variationer i lärarnas erfarenhet av dokumentationsarbetet vilket kopplas till hur de har transformerat läroplanen och hur den har realiserats i undervisningen.

Många lärare i idrott och hälsa förklarar att dagens stillasittande barn behöver röra på sig mer samtidigt som en lärare beskriver att det inte är det fysiska/idrottsliga som är det viktigaste, utan att skapa en trygghet hos varje elev (Sebelius, 2018). I Ekbergs avhandling (2009) kommer den interpersonella förmågan fram om bedömning i deltagarnas utsagor. Det

vill säga hur människor förhåller sig till varandra, som exempelvis att ta ansvar, visa hänsyn, ha respekt för olikheter, empatiförmåga, plocka fram och ställa undan samt att uppföra sig. Dessa värdefrågor verkar vara delar för ämnets betygssättning. I intervjuerna kommer ord fram som social kompetens och samarbetsförmåga. Många lärare talar även om vikten av att stärka elevers självförtroende och självkänsla genom att vara nöjda med sina kroppar och därmed bevisa för sig själva att de klarar av vissa aktiviteter. Betydelsen av att känna rörelseglädje och skapa en god stämning för deras emotionella del anses också viktig. I transformeringsarenan talar vissa lärare om begrepp på ett mer kvalificerat sätt som kroppsbild, mental träning, dopning medan andra inte alls rör vid begreppet på samma sätt. På liknande sätt används det i realiseringsarenan, det vill säga på lektionerna, använder de flesta lärarna mer enkla begrepp (Ekberg, 2009). I Ahlströms studie (2009) visade det sig i den realiserade undervisning att när elever fick positiv feedback gynnades deras motivation i att prestera bättre, de fick bättre självförtroende, det blev roligare och de ville fortsätta framåt.

2.2.2 Ramfaktorer som påverkar undervisningen

I Håkansson's avhandling (2015) uppgav 87 procent av idrottslärarna i en enkätstudie att den ramfaktor som påverkade undervisningen till störst del var tidsaspekten av dokumentationen. Därefter var det stora undervisningsgrupper, schema och att få tid till att hinna se varje elev samt bedöma och ge feedback. Håkansson menar även att tid till att hinna med allt och lokaliteter var ramfaktorer som skapar olika förutsättningar gällande transformering och realisering. Tillgången till naturområden i närheten av skolan påverkades starkt av den realiserade friluftslivsundervisningen. I Sebelius avhandling (2018) tycks föräldrarna vara en ramfaktor, då de ses som en grupp som sällan är insatta i läroplanen och mest hör av sig när saker inte fungerar. Kollegor som undervisar i ämnet ses dock som en positiv påverkan då de där emellan kan byta idéer med varandra och få återkoppling. Att lärarna i idrott och hälsa har stort handlingsutrymme skapar en flexibilitet som i många fall kan vara nödvändigt då de ofta måste handla utifrån oväntade händelser. Skolledningen tycks ses som en ramfaktor där hälften av lärarna i studien beskriver att de förstår att de inte har tid att besöka lektionerna i idrott och hälsa, men att de ändå saknar relevant återkoppling från dem. Många av dem beskriver även att de saknar detta från sina rektorer. Brist på pengar tycks vara en ramfaktor som begränsar undervisningen i olika grad, men även tid och för stora klasser. Väder kan också ha en viss påverkan på undervisningen i de fall en lektion är planerad att genomföras utomhus, men att detta inte går på grund av oväder. Trots dessa orsaker nämner de att de trots allt klarar sig bra (Sebelius, 2018).

Londos (2010) visar att klimatet i gruppen blir mjukare med blandade grupper

av tjejer och killar då det är mindre prestationsinriktat när det är färre killar med. Vissa lärare i denna studie nämner att fotbollskillar redan har en lagbollsspelförmåga. Klassgruppen kan alltså då ses som en ramfaktor eftersom dessa ”killar” hjälper läraren att få gruppen att fungera. Det handlar också om att kontrollera tävlingsivern samtidigt som läraren vill uppnå ett socialt samspel i gruppen. Det finns även tjejer som har denna förmåga som idrottare i någon sport, exempelvis fotboll och här gör inte lärarna någon större skillnad på synsättet.

Tillgången till lokaler ses som en ramfaktor då det påverkar hur mycket lärarna kan boka in i förhand och hur mycket eleverna kan delta i planeringen (Londos, 2010). Friluftaktiviteter verkar i Lindhs studie (2017) vara det svåraste att genomföra ur det centrala innehållet, därmed är det en stor ramfaktor. Detta på grund av saknaden av pengar, därför kan det exempelvis bli att en vandring genomförs med 300 elever samtidigt vilket omöjliggör att betygssättningen blir tillförlitlig eller ens blir av. Att den korta undervisningstiden försvårar fördjupningen i vissa innehåll nämner många lärare i Elenius & Nagys studie (2015). Dessutom hinner inte alltid lärarna ge feedback till eleverna på grund av just tidsbristen (Elenius & Nagy, 2015).

2.2.3 Vad läggs det mest respektive minst tid på i undervisningen?

Det finns en skillnad i 2018 års kvalitetsgranskning i idrott och hälsa på olika högstadieskolor jämfört med 2010 års granskning av Skolinspektionen som nämndes tidigare. Medan 2010 års undersökningen beskrev bristen på estetiska rörelseuttryck som dans, kunna hantera nödsituationer samt friluftsliv och orientering och överkonsumtionen av bollspel (Skolinspektionen, 2010) visade 2018 års undersökning att dans, rörelse till musik och orientering får mer utrymme (Skolinspektionen, 2018). Även i Wallbergs undersökning (2012) framkom liknande resultat. Det verkar som att friluftsliv, dans, styrketräning och konditionsträning förekommer alltmer i undervisningen. Dock påvisade Skolinspektionens resultat (2018) återigen att många elever (en femtedel) inte deltar regelbundet i undervisningen av olika orsaker. Dessa är exempelvis val av aktiviteter, lärandemiljö, organisationen av undervisningen eller förhållningsätt som tagits fram av skolorna. De visade också att även här var bollspel den centrala delen i undervisningen följt av aktiviteter med syfte att förbättra elevers kondition och styrka. Hälso- och livsperspektivet kom återigen inte med i undervisningen i den grad som det borde enligt ämnesplanen och var inte heller integrerat på ett praktiskt sätt. På samma sätt gavs inte mycket uppmärksamhet till friluftsliv och utevistelse. Lektionerna innehöll sällan inslag av reflekterande samtal där eleverna fick diskutera och tänka över sitt lärande och sina arbetsinsatser under lärarens ledning. På alla besökta skolor utom en behövdes flera utvecklingsområden. Dessa områden var planering och

genomförande av undervisning för att kunna skapa en bättre balans mellan olika kunskapsområden och därmed möjliggöra för eleverna att utveckla förmågor kopplade till området. Även lärandemiljön var i behov av utveckling, för att alla elever ska kunna delta utifrån sina egna behov och förutsättningar. Särskilt hitta lösningar till de som inte kan delta av olika anledningar (Skolinspektionen, 2018). I 2010 års granskning gjord av Skolinspektionen beskrevs faran med att låta bollspel dominera undervisningen:

- Bollspel gynnar de som utövar det på fritiden och missgynnar de som har andra idrotter eller inte är idrottsaktiva
- Ett begränsat utbud av aktiviteter kan leda till att vissa elever inte vill delta i undervisningen och då går miste om kunskaper som kan betyda mycket för framtiden
- Bollspel gör att undervisningen fokuserar på tävling och prestation som är motsatsen till ämnets syfte
- Betygsättningen äventyras i att inte utgå från betygskriterierna

Annan tidigare forskning visar att undervisningen på gymnasiet till störst del består av lagbollspel. Syftet i dessa moment verkar vara att fostra eleven till att vara en lagspelare (Londos, 2010). I Ekbergs avhandling (2009) kom det fram att hälsoaspekterna inte fanns med i så stor utsträckning hos de medverkande lärarna i idrott och hälsa. Det framställs helt enkelt inte som ett tydligt verksamhetsfokus. Framställningen är att hälsa antingen ingår som en naturlig del av undervisningen eller som ett övergripande syfte och på andra håll att det inte behöver vara en central del för ämnet. Ekberg menar att ämnets kärna inte kan vara idrott för hälsa av den anledningen att hälsa betyder mycket mer än idrott och idrott räknas inte alltid som hälsofrämjande eftersom det till exempel kan skapa stress, psykisk ohälsa eller medföra skador (Ekberg, 2009). Det ideala vore om hela skolan arbetade med temat hälsa, ämnesintegrerat (Ahlgren & Littorin, 2010).

Att tillämpa teoretiska kunskaper i undervisningen eller inte verkar skilja sig i förhållande till erfarenhet. De med mer erfarenhet i yrket skiljer till större del teori och praktik medan de med mindre erfarenhet blandar dem i större utsträckning (Larsson, 2018). I Hembergs studie (2013) är lärarna i idrott och hälsa ganska överens om att teorilektioner bör hållas i en teorisal, annars känner många elever att de missar tillfälle att röra sig. Samtliga lärare som deltog i Bengtssons studie (2017) föredrar att kombinera teori och praktik på lektionerna och arbeta varierande i sin undervisning.

2.2.4 Hur bör en lärare i idrott och hälsa tolka och använda styrdokumentet?

Hur karakteriseras en professionell lärare i idrott och hälsa? Enligt Larsson & Meckbach (2012) handlar det just om att kunna tolka styrdokument. Men även att planera, organisera och utvärdera undervisning i överensstämmelse med styrdokument och kunskapsutbildning. Det innebär också att kunna bedöma och betygssätta elever genom kriterier formulerade i förväg, att utforma egna lokala pedagogiska planer, följa kunskapsutveckling som är relevant och slutligen samverka med elevers målsmän samt andra lärare. Det är alltså många faktorer som anses viktiga, men finns det ett svar på hur styrdokumentet bör tolkas och användas när de är så tolkningsbara? Ser man från lärarnas perspektiv, så nämner många i Sebelius studie (2018) att det är viktigt att skapa ett gott klimat i undervisningssituationen. Eftersom idrott och hälsa är ett taktilt ämne där elever ser varandra i rörelse mycket kan en del bli obekväma. Därav är det ännu viktigare att rikta fokus mot ett gott klimat och samtidigt skapa bra relationer med dem genom att till exempel vara lyhörd. Lärarna benämner även att det är viktigt att anpassa undervisningen efter gruppen för att alla ska kunna känna sig bekväma med ämnet och innehållet (Sebelius, 2018). Här går det att dra en parallell till läroplanens värdegrundsdelen för gymnasiet ”Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov” (Skolverket, 2011a). Elevinflytande är också något som nämns av lärare i idrott och hälsa, de förklarar att eleverna i dessa sammanhang känner sig sedda och mer motiverade till att vara med på lektionerna samt får ett ökat förtroende för läraren (Bengtsson, 2017).

Men vad säger Skolverket om ämnets syfte och vad är det därmed Skolinspektionen tittar på?

Undervisningen i ämnet idrott och hälsa ska syfta till att eleverna utvecklar sin kroppsliga förmåga samt förmåga att planera, genomföra och värdera olika rörelseaktiviteter som allsidigt främjar den kroppsliga förmågan. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar intresse för och förmåga att använda olika rörelseaktiviteter, utemiljöer och naturen som en källa till välbefinnande.

Undervisningen ska leda till att eleverna utvecklar kunskaper om hur den egna kroppen fungerar i arbete, om livsstilens betydelse och om konsekvenserna av fysisk aktivitet och inaktivitet. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper i att hantera säkerhet och nödsituationer vid fysiska aktiviteter. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar hälso- och miljömedvetenhet samt intresse för att delta i arbetet med hälsofrågor i arbetsliv och samhälle.

Undervisningen ska utgöras av fysiska aktiviteter utformade så att alla kan delta och utvecklas utifrån egna förutsättningar. Den ska bidra till att eleverna utvecklar förmåga att anpassa fysiska aktiviteter utifrån sina behov, syften och mål. I undervisningen ska erfarenheterna av fysiska aktiviteter relateras till fakta och teorier.

Undervisningen ska medvetandegöra och motverka stereotypa föreställningar om vad som anses vara manligt och kvinnligt samt belysa konsekvenserna av olika kroppsideal. Den ska också behandla andra frågor om etik och moral i relation till idrottsutövande (Skolverket, 2011a).

Syftet i idrott och hälsa är alltså att eleverna ska utveckla sin kroppsliga förmåga genom att lära sig om rörelseaktiviteter som främjar denna förmåga. Ämnet ska ge eleverna ett

intresse för rörelse och natur, för kropp och säkerhet, för hälsomedvetenhet och etiska samt moraliska frågor. Det ska bidra till att eleverna blir fysiskt aktiva.

I avhandlingen *Mellan fysisk bildning och aktivitet* (Ekberg, 2009) nämner en lärare i idrott och hälsa att han tror att han lyckas få med allt innehåll i kursplanen. Det vill säga bollsporter, friidrott, styrketräning, konditionsträning, redskapsgymnastik, kost, motion, hälsa, kroppsbild, dopning, bantning, anorexia, bulimi, avslappning, idrottsskador och mental träning. Teoretiska moment ingår undantagsvis i form av förmågan att leda andra samt fysiologiska begrepp. Slutsatsen i Ekbergs avhandling är att det inte finns konsensus om vilken kunskap som räknas som värd att bli förmedlad i undervisningen, det vill säga om ämnets kärna och dess innehåll. Idrott och hälsa har en otydlighet då det inte finns klara gränser. Ekberg nämner även att teoretiska ämnen många gånger värderas högre än estetiska och praktiska ämnen i skolan. Konsekvensen blir därför en saknad av samstämmighet med vetenskapliga utvecklingar.

Många lärare i idrott och hälsa använder sig av röstning där eleverna då får välja på olika alternativ (Ekberg, 2009), vilket går hand i hand med gymnasiets läroplan som inleds med ”Skolväsendet ska vila på demokratins grund” (Skolverket, 2011a). Men hur bör en lärare i idrott och hälsa tolka och använda styrdokumentet? Är det dessa delar nämnda ovan som kommer från lärarna själva? Enligt Segers studie (2016) behöver bedömningsstöden gällande värdeordens innebörd samt nivåernas krav i betygsskalan förtydligas för att lärare i idrott och hälsa runt om i landet ska tolka kursplanerna och kunskapskraven på ett likvärdigt sätt. Att tillägga, behöver lärare i ämnet anvisningar om hur förmågorna bör vägas i förhållande till varandra (Seger, 2016).

2.3 Teoretiska utgångspunkter

Denna studie utgår från två olika teorier som är kopplade till syftet och frågeställningarna av undersökningen. Det vill säga, vilken plats styrdokumentet tar i lärarna i idrott och hälsas arbetsdagar, hur de tolkar och använder dem, vilka ramfaktorer som påverkar deras undervisning samt vilka områden som får mest tid. Dessa teorier kallas ramfaktorteorin och läroplansteori. Teorierna ingår även i intervjuguiden och tog plats i analysdelen då de användes som kodningsmaterial.

2.3.1 Ramfaktorteorin

Ramfaktorteorin har sitt ursprung från mitten av 1900-talet då bland andra Urban Dahllöf genomförde studier där undervisningen och dess effekter på kunskapsresultaten undersöktes. En av Dahllöfs slutsatser blev att undervisningsprocessen behöver bli förstådd utifrån ramar

istället för orsak-verkan-samband (Lundgren, 2017). Dessa ramar är exempelvis tid, elevantal, utrustning, bibliotek samt nätverk och de begränsar lärarnas handlingsutrymme. Något annat som också påverkar innehållet i undervisningen är betygssystemet och kompetenskraven. Ramfaktorteorin handlar alltså om relationerna mellan undervisning, resultat och begränsande yttre betingelser. Enligt ramfaktorteoretisk forskning beror inte det realiserade stoffurvalet mest på innehållet i läroplanen, utan om andra offentliga beslut. Mer förenklat så analyseras denna teori såhär: ram → process → resultat (Linde, 2012).

2.3.2 Läroplansteori: formulering, transformering och realisering

Göran Linde har utvecklat tre olika steg i läroplansteori: formulering, transformering och realisering av läroplaner. I ordet läroplan inkluderas även ämnes- och kursplan.

Formulering av läroplaner handlar om skolsystemets föreskrifter, det vill säga vilka ämnen som eleverna ska studera, tidsutrymmet för ämnena, målen för undervisningen och innehållet i ämnena. Under formuleringen av läroplaner finns många behandlade frågor för vilket stoffurval som ska finnas i de svenska läroplanerna. Ulf P. Lundgren arbetade under 70-talet ut fem principer kallade *läroplanskoder* som går att finna i läroplanerna som har funnits under skolans historia:

- *Klassisk* (förädla individen mot ett ideal)
- *Realistisk* (förstå världen ur ett vetenskapligt perspektiv)
- *Moralisk* (bibringa en specifik moral och lojalitet hos medborgarna)
- *Rationell* (förbereda för praktiska uppgifter)
- *Aristokratisk läroplanskod* (särskilja eleverna från "vanligt folk")

Ingen läroplanskod dominerar fullständigt i allmänna skolor i industrialiserade länder, utan det är ofta en blandning av dem. Dock har den *rationella läroplanskoden* haft mest inflytande i Sverige efter andra världskriget och har varit en del av den svenska ideologin sedan dess. Med andra ord handlar alltså formuleringsarenan om innehållet i läroplanen samt hur det väljs ut och varför (Linde, 2012).

Transformeringen handlar om hur läroplanen tolkas. Dock är läroplanen endast en del av alla faktorer som kommer att påverka undervisningsinnehållet. Utifrån det perspektivet kan läroplanen inte styra allt, istället är det ett uttryck för bestämda kompromisser och riktlinjer för en önskad utveckling i skolan. Det finns en variation i tolkningen hos alla lärare, men denna frihet beror också på vilket ämne läraren undervisar i. En del ämnen som exempelvis språk, naturvetenskapliga ämnen och matematik är avgränsade och inramade. Därmed måste läraren anpassa sin tolkning och planering utifrån starka gränser

medan andra ämnen som idrott och hälsa och samhällskunskap har ett större tolkningsutrymme. För att analysera lärares tolkning av dessa styrdokument kan de studeras utifrån fyra olika repertoarer. Den *potentiella repertoaren* gäller lektionerna som läraren kan genomföra med hänsyn till sina erfarenheter, sin bakgrund samt bildning. Därefter finns den *manifesta repertoaren* som handlar om de lektioner som faktiskt genomförs, ju rikare *potentiell repertoar* läraren har desto mer strategiskt riktad och utvald kan den *manifesta repertoaren* bli. *Stoffrepertoaren* är innehållet i lärarens verkliga och möjliga lektioner medan *förmedlingsrepertoaren* svarar på det använda metodiska förråd läraren besitter. En del lärare har mer stabilitet i *stoffrepertoaren* och byter på ett långsamt sätt ut gamla exempel mot nya samtidigt som undervisningsmetoden rättas efter klassförutsättningar. Sedan finns det andra lärare som har en starkare stabilitet i *förmedlingsrepertoaren* och som då kan anpassa undervisningsformer till varierande stoff. Det går även att koppla in ramfaktorteorin där andra faktorer påverkar undervisningen. Forskningen om tillämpning av läroplaner med utgångspunkt på faktorers inverkan på stoffurvalet för med sig fyra olika huvudgrupper:

- Socialt fokus
- Ämnesfokus
- Lärafokus
- Undervisningsprocessen i fokus

Var inflytande sker handlar om inflytande från sociala krafter både i skolkulturen och utanför skolan. När det handlar om *vem* som övar inflytande går det även att inkludera andra faktorer än lärarna, nämligen beslutsfattarna bakom de avgränsade ramarna, författarna till läroböckerna och företagen som säljer materialet. *Hur* inflytande övas är orsaksbundet, det beror alltså på följder av orsaker eller är styrt av mänskliga avsikter. Ett annat område som visar sig spela roll för transformeringen är de enskilda skolornas skolkultur där de numera efter kommunaliseringen och införandet av friskolor har större frihet att skapa sina egna profiler. Skolledarna blir betydelsefulla här. Staten verkar inte bara på formuleringsarenan utan även i transformeringsarenan då de är huvudmän för lärarutbildningen, arrangör av fortbildning samt kurser och genomför inspektioner och utvärderingar. En ökad lyhördhet för föräldrars åsikter i tolkningen av läroplanen spelar också större och större roll i samhället i samband med det fria skolvalet. Slutligen är en annan faktor som kan påverka tolkande av läroplanen lärarens intressen (Linde, 2012).

Realisering av läroplanen är det sista steget i denna teori och handlar om verkställandet av undervisningen, alltså lärarnas lektionshållande och elevernas verksamhet

under lektionerna. Även kommunikationen och aktiviteten i klassrummet/salen är av stor betydelse. Klassrumsspråket är en del av detta där det uppstår många mönster för interaktion. Dessa mönster hör ofta ihop med att ett visst stoff ska hinnas med inom en given tid och då kan läraren reglera tidsanvändningen. Trots att det finns rambetingelser med scheman innehållande lektioner som fyller en viss tid kan både skolledning och lärare skapa flexibla möjligheter som därmed ger en ökning för ett friare handlingsutrymme. Sammanfattningsvis är en realiserad undervisning att ett visst stoffurval har genomförts, en viss klassrumsinteraktion har inträffat, elevers tänkande har påverkats och förändringar i uppfattningar har förekommit (Linde, 2012).

Slutsatsen är att besluten som påverkar den faktiska undervisningen sker på alla dessa tre arenor. Det vill säga, formuleringsarenan (utgivandet av läroplanen), transformeringsarenan (aktörer tolkar läroplanen) och på realiseringsarenan (händelser i klassrummet som utformas mer eller mindre enligt lärarnas planer) (Linde, 2012).

3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur lärare i idrott och hälsa ser ut i förhållande till styrdokumenterna de använder sig.

- Hur tolkar och använder lärare i idrott och hälsa läroplanen för gymnasiet samt ämnesplanen och kursplanerna för ämnet?
- Vilka ramfaktorer påverkar lärarnas undervisning?
- Vilka områden fokuseras det på mest respektive minst på lektionerna?

3.1 Förtydligande av studie

Studien fokuserar på planering samt undervisning och inte på dokumentationsarbete.

Uppgiften har varit att genom tidigare forskning samt intervjuer med lärare i idrott och hälsa försökt svara på frågan hur respondenternas arbetsdagar ser ut i förhållande till användningen av styrdokumenterna.

4 Metod

4.1 Design

En kvalitativ metod valdes för att få en djup och utförlig förståelse av deltagarnas svar och därmed kunna skapa trovärdighet. I denna metod krävs en god tolknings- och sammanfattningsförmåga av mig som skribent. En fördel med intervjuer är att det finns möjlighet att korrigeras om missförstånd uppstår vid någon fråga eller om följdfrågor behövs för att få ut mer utvecklade och innehållsrika svar. Detta hade inte varit möjligt med en kvantitativ metod (Hassmén & Hassmén, 2008).

4.2 Urval

Urvalet till denna studie grundar sig i utbildade lärare i idrott och hälsa med erfarenhet inom yrket. Helst skulle någon/några deltagare med många års erfarenhet vara med så tidigare styrdokument som funnits kunde jämföras. Urvalet som användes var ett tillgänglighetsurval av de skälen att det är effektivt, ekonomiskt och snabbt att få tag på deltagare till studien (Hassmén & Hassmén, 2008). Detta skedde genom en internetsökning på gymnasieskolor i fyra olika kommuner. Därefter kontaktades 16 olika lärare, en rektor och en skolassistent via e-post. Rektorn och skolassistenten blev kontaktade på grund av att skolans hemsida inte beskrev lärarnas ämnen. De som ställde upp på intervjuer var fyra personer, två kvinnor och två män från två olika kommuner. Samtliga lärare arbetar på fyra olika kommunala gymnasieskolor. Av etiska skäl användes pseudonymer i texten istället för respondenternas riktiga namn.

Respondenterna:

- Sven, 58 år, lärare i idrott och hälsa på en kommunal yrkesgymnasieskola. Han har 25 års erfarenhet av yrket samt ämnet och arbetar 100 procent med idrott och hälsa.
- Ola, 30 år, snart färdigutbildad lärare i idrott och hälsa samt utbildad yrkeslärare i skogsbruk på en kommunal yrkesgymnasieskola. Han har tre års erfarenhet av yrket samt två år av ämnet och arbetar 40 procent med idrott och hälsa.
- Ann 53 år, lärare i idrott och hälsa samt engelska på en kommunal gymnasieskola med både högskole- och yrkesförberedande program. Hon har 28 års erfarenhet av yrket samt ämnet och arbetar 80 procent med idrott och hälsa.
- Eva 61 år, lärare i idrott och hälsa samt engelska på en kommunal gymnasieskola med högskoleförberedande program. Hon har cirka 40 års erfarenhet av yrket samt ämnet, varav 10 år i ett annat europeiskt land och 30 år i Sverige. Hon arbetar 100 procent med idrott och hälsa.

Samtliga respondenter undervisar för tillfället bara i den obligatoriska kursen idrott och hälsa 1. De arbetar alla på skolor som har valt att ha denna kurs under två år, det vill säga en lektion i veckan. Lektionerna är schemalagda från allt mellan 80 och 110 minuter. Eva och Ola arbetar som ensam lärare i idrott och hälsa på sina gymnasieskolor. På Anns och Svens skolor finns det två lärare i ämnet, men på Svens skola arbetar även en instruktör. De har mellan 130 till 360 elever i idrott och hälsa och samtliga beskriver sitt arbete som roligt.

4.3 Intervjuguide

Intervjuguiden gjordes utifrån frågeområden med en struktur av öppnings-, introduktions-, övergångs-, nyckel- och avslutningsfrågor. Intentionen var att skapa en variation men ändå ett sammanhang i frågorna där respondenterna lätt skulle förstå kärnan i dem.

4.4 Genomförande

Fyra personer ställde upp på intervjuer, två män och två kvinnor. Två intervjuer skedde person till person och två via Zoom eller Messengers videosamtal på grund av distansen mellan mig som intervjuare och respondenterna. Den första intervjun med Sven gjordes på hans gymnasieskola. Vidare skedde den andra intervjun med Ola via Zoom. Den tredje intervjun gjordes med Ann på hennes gymnasieskola. Den fjärde intervjun genomfördes via Messengers videosamtal med Eva. Tre intervjuer skedde vid nästan samma tidpunkt på förmiddagen, de började mellan 9.00 och 10.00 och den sista gjordes på eftermiddagen vid 13.30. Under intervjun fick deltagarna stöd i form av en sammanfattning av kursplanerna samt en titt på läroplanen. För Zoom-intervjun delade jag sammanfattningen av kursplanerna i form av ett dokument på skärmen. För Messenger intervjun skickades bilagan (3) via mejl innan. Ola och Eva som gjorde video-intervjuer blev även tipsade om att de kunde ha läroplan (och kursplaner) som stöd framme om de så ville.

All kontakt sköttes via mejl där deltagande, plats och tid bestämdes samt ett utskick av informationsbrev skedde. När deltagarna hade tackat ja till intervjun fick de detta informationsbrev i form av en PDF-fil, (Bilaga 4) där information om studien samt om deras rättigheter stod med (Vetenskapsrådet, 2002). Innan intervjun presenterade jag mig själv och studien samt frågade om deltagarna hade tagit del av informationen i informationsbrevet och om de godkände sitt medgivande att delta. Respondenterna som intervjuades på plats fyllde i en samtyckesblankett där och då. De som blev intervjuade via videosamtal fick bilagan (5) skickat till sig via e-post, fyllde de i den och scannade in alternativt tog kort på och mejlade den sedan till mig. Intervjun började i samband med att inspelningen startade. Direkt när varje intervju var klar transkriberades den. När den var färdigskriven samt inspelningen hade

granskats några gånger raderades ljudfilen. Efter att studien var klar och godkänd raderades även transkriberingen, det vill säga text-materialet, trots att ingen personlig information fanns där, då namn, kommun, skola och så vidare redan hade bytts ut till andra ord. Intervjuguiden användes noggrant vid varje intervju för att ge samma grund till alla, men frågeordningen ändrades i de fall där respondenten svarade på en fråga innan den hade ställts. Vid dessa tillfällen togs frågan upp med en gång istället för att följa guiden till punkt och pricka. I intervjuguiden finns många öppna frågor i syfte att få deltagarna att prata mer än mig. Planen var att intervjun skulle ta cirka 30 minuter, men det blev en variation mellan 30–50 minuter.

4.5 Databearbetning

Bearbetningen av data genomfördes i olika steg. Först transkriberades datan, det vill säga, de fyra olika inspelningarna skrevs ner till text. Sedan analyserades datan genom kodning där olika understrykningspennor användes för att färglägga gemensamma nämnare, skillnader och viktiga områden som hade tagits upp för att på så sätt skapa ett mönster. Efter att ha lyssnat på inspelningen och läst materialet ett antal gånger sammanfattades texten till ett resultat. Intention var att få ett holistiskt perspektiv på datan innan en analys av detaljerna påbörjades. Därefter genomfördes en analys av sammanfattningen där samband drogs med den tidigare forskningen (Hassmén & Hassmén, 2008). Rubrikerna skapades utifrån frågeställningarna och de teoretiska perspektiven, det vill säga ramfaktorteorin och läroplansteori. Kategoriseringen av resultatet blev därför på följande vis (med underrubriker): transformerings, realisering (där områden som lärarna fokuserar mest på ingår) samt ramfaktorer.

4.6 Reliabilitet & validitet

Innan intervjuerna gjordes fyra pilotintervjuer för att undersöka om frågorna var relevanta och för att träna på min kommunikationsförmåga. Detta underlättade då frågeordningen ändrades något efter pilotintervjuerna och det höjer både validiteten och reliabiliteten av studien. Intervjuguiden finns under (Bilaga 2).

Intervjuerna spelades in för att jag som intervjuare skulle kunna vara mer närvarande under samtalet och lyssna aktivt utan att behöva anteckna alltför mycket. Detta stärker reliabiliteten av transkriberingen eftersom jag kunde lyssna om och om igen. Dock kan reliabiliteten sänkas av att intervjuerna inte skedde på samma plats och tid utan två intervjuer skedde via videosamtal vilket försämrar tolkningsförmågan. Detta innebar även olika former av ljud och störningsmoment. Däremot kan reliabiliteten stärkas av att lärarna själva fick välja när och var det passade dem bäst att bli intervjuade. Reliabiliteten kan sänkas och/eller höjas eftersom jag inte kände deltagarna sedan tidigare. Hur frågorna tolkades av deltagarna och hur

deras svar tolkades av mig kan även sänka den eftersom missuppfattningar kan ha skett. Reliabiliteten kan minska av att det endast är fyra lärare med i studien. Men eftersom alla hade god kunskap kring ämnet med högskolestudier i idrott och hälsa bakom sig höjs validiteten (Hassmén & Hassmén, 2008).

4.7 Etiskt förhållningssätt

Genom ett informationsbrev (Bilaga 4) via mejl fick deltagarna i studien mottaga en rättvisande och begriplig beskrivning av undersökningsmetoderna och undersökningens syfte. Där upplystes de om reglerna gällande informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet i överensstämmelse med etiska forskningsprinciper. De blev informerade om att inspelning skulle vara ett medel i metoden, men att den skulle raderas direkt efter utförd transkribering. Dessutom informerades de om personuppgiftsbehandling, det vill säga att alla uppgifter slutligen skulle avrapporteras så att enskilda människor ej skulle kunna bli identifierade av utomstående samt att studien följer GDPR. De blev alltså försäkrade om att deras anonymitet skyddas, bland annat genom användning av pseudonymer istället för deras namn. All information finns med i informationsbrevet, men innan varje intervju beskrevs detta igen och de godkände samtycke genom en samtyckesblankett. När som helst under undersökningen eller intervjun hade deltagarna möjlighet att ställa frågor om undersökningen och få sanningsenliga svar. Dessutom blev de upplysta om att de kunde avböja eller avbryta sin medverkan när som helst utan negativa följder (Vetenskapsrådet, 2002). De informerades även om var uppsatsen kommer att publiceras och att jag skulle skicka den till dem när den var färdig om de så ville.

4.8 Personuppgiftsbehandling

Då personuppgifter är all slags information som kan knytas an till en levande person (Datainspektionen, 2020) finns det automatisk med vissa uppgifter i uppsatsen. De personuppgifter som behandlades inför denna studie var för- och efternamn, ålder, e-post, erfarenhet, utbildning och var de har studerat, vilken skola de arbetar på samt i vilken kommun och ljudinspelning av intervjun. Därefter, i arbetet användes pseudonymer istället för deltagarnas riktiga namn, ålder och utbildning står med men ej var de har studerat eller var de arbetar. Inspelningarna raderades direkt efter slutförd transkribering. Därmed sparades eller samlades alltså inte mer uppgifter in än vad som behövdes för att ge förtroende till deltagarna i och läsarna av denna studie.

5 Resultat

Resultaten är strukturerade efter frågeställningarna och de teoretiska utgångspunkterna och är följande (med underrubriker): transformeringsarenan, realiseringsarenan (där områden som lärarna fokuserar mest på ingår) samt ramfaktorer. Den sista frågeställningen som handlar om vilka områden som det fokuseras mest på i undervisningen ingår i realiseringsarenan och är därför placerad under den rubriken. Ramfaktorernas underrubriker utgår ifrån de gemensamma och skilda nämnarna i lärarnas utsagor.

5.1 Transformeringsarenan

5.1.1 Tolkning av läroplan

Samtliga respondenter ansåg att det finns en stor tolkningsdel i läroplanen. Men de är också eniga i att det som står i den är självklara saker.

Sven säger att han tolkar läroplanen som saker han hela tiden arbetar med på lektionerna. Han vill vara en bidragande faktor till inspiration för att kunna ta rätt beslut i livet eftersom det är lätt att haka in på fel bana.

” [...] nej men nästan lite som vi ska göra goda medborgare. Och att det ska va nytta för folkhälsan, även för den lilla människan vill ju jag träna, i ett större perspektiv så gynnar det ju folkhälsan, när eleverna tar vara på sig själv.” – Sven

Eva läser inte läroplanen ofta men tycker ändå att den är bra.

”Som man känner har man valt det här yrket, så känner man nästan att det är så jag tycker”.

– Eva

Ola och Sven tycker att läroplanen innehåller många olika delar. Därför är svårt att få till allt förklarar Ola.

”Den ger mycket ansvar på den som tolkar.” - Ola

Det anser han dock är rimligt, men han beskriver att lärare behöver ha förståelse för att det är ingenting att gå i mål med. Ann pratar nästan varje lektion om vikten av att röra på sig för att få eleverna att inse detta vilket även är något som framkommer i läroplanen.

5.1.2 Tolkning av ämnes- och kursplan

Kursplanen gäller idrott och hälsa 1 då alla lärare i studien för tillfället endast undervisade i denna kurs. Samtliga lärare nämner att det är ett stort handlingsutrymme i ämnes- och kursplan, vilket ses som positivt i stor utsträckning. Men kunskapskraven är det som försvårar situationen för dem.

” [...] det blir ju ganska flummigt också det här andra, hur man ska göra med bedömning och vad som är relevant.” – Ola

När det gäller ämnes- och kursplanen är Svens mål att eleverna inte ska behöva gå till en PT, utan att de ska få den kunskaper på gymnasiet för att sedan i vuxenlivet kunna lägga upp sin egen träning och veta hur de kan jobba ergonomiskt. För Ola är handlingsutrymmet väldigt tacksamt.

”Ibland kan man ju bara få en idé liksom och då är det ganska fint att gå den vägen.” – Ola.

Eva checkar av ämnesplanen mycket, men hon gillar inte att tänka betygmässigt för hon vill att lektionerna ska vara roliga och att eleverna ska lära sig något.

”Det står att vi ska ha en bredd av aktiviteter, och skulle basket va någonting som dom verkligen avskyr det här året, den här klassen ja men då kan vi väl göra mycket annat. Så det är ju, det är ju en stor valfrihet i den naturligtvis, så är det, men vi pratar mycket om den, framförallt när vi har diskussioner om vad jag inte tycker om, inte vill och kan och så vidare. Då kan man ju modellera en hel del utifrån vad eleverna vill men, som sagt musik och dans och sånt här återkommer man till, friluftsliv är det också många som tycker är måste vi ut i skogen, ja det måste vi.” – Ann

Ann menar alltså att det finns väldigt få måsten, men att det många gånger också är bra.

5.1.3 Önskade förbättringar i ämnes- och kursplan

Önskade förbättringar i styrdokumentet var många och fick därför en egen underrubrik.

Samtliga respondenter var överens om att vissa saker behövde ändras, bland annat kunskapskraven/betygskriterierna. Betygskriterierna är svåra att utgå från menar Eva, hon förklarar att alla lärare tolkar på olika sätt eftersom de är så tolkningsbara. Ola och Sven tyder att det finns en fara i kunskapskravens värdeord när lärare ska bedöma elever, som exempelvis ”med viss säkerhet”, ”utförligt” och ”nyanserat”. I vissa delar skulle Ola vilja se något tillägg av fler värdeord för att kunna göra enklare beskrivningar av elever. ”Komplex karaktär” är ett kunskapskrav som Ann tycker är tolkningsbart. Brännboll är ett exempel som hon tolkar som en idrott där elever kan visa god rörelseförmåga av komplex karaktär då det handlar om avståndsbedömning, kasta och fånga. Däremot finns det inga svar på detta i kunskapskraven. Ur ett bedömningsperspektiv anser Sven och Ann att kunskapskraven inte är säkra då alla lärare och skolor bedömer olika. De båda förklarar att det blir en subjektiv bedömning.

”Är ett A värt lika mycket här som ett A där? När går inflation i betygen?” - Sven

Under tio år har Sven bara gett ut ett A, detta säger han är på grund av svårigheten att ge det när kriterierna följs. Ann förklarar att kunskapskraven är godtyckliga på så sätt att det exempelvis inte står vad en god rörelsekvalitet är. För ett par år sedan kom en person från Skolverket till hennes skola och förklarade att det till exempel innebär att kunna hoppa indianhopp diagonalt med arm och ben. Ann förklarar att det inte går att sätta F på en elev som inte kan utföra detta. Skolverket hade också förklarat att ett hoppskott i handboll är en A-nivå när det gäller en god rörelsekvalitet. Ann benämner att det inte går att säga till en elev att den inte har en god rörelseförmåga som det står i kunskapskraven. Därför har hon mejlat utbildningsministern och Skolverket om önskad revidering av kursplaner.

Ann förklarar att kunskapskraven är det mest otydliga av allt innehåll vilket alla lärare i studien håller med om. I alla tre system som Ann har arbetat i tycker hon dessa kunskapskriterier som har varit sedan 2011 är sämst. De är enligt henne flummiga och otydliga.

” [...]de är faktiskt helt åt skogen när det gäller vissa ämnen som till exempel simning”. – Ann

Hon är inte ensam om denna åsikt. Simningen borde stå med som ett kunskapskriterium säger även Eva och Sven.

” [...] där måste det ju vara felformulerat, utan tanken är väl att det ska vara en uppväxling gentemot grundskolan.” – Sven

Sven nämner att när elever visar goda simkunskaper tar han med det i bedömningen, men kan inte en elev simma går det inte att sätta ett F eftersom det inte står med i kunskapskraven. Eva och Ann nämner att de har haft många nyanlända elever (för Eva var det när hon arbetade på grundskolan) som inte har kunnat simma och som de velat hjälpa då de tycker simkunskaper är viktiga.

”Vi hade en period med väldigt mycket invandring [...], där det var simundervisning så det var 80 stycken som inte kunde simma till exempel”. – Eva

Ann förklarar att det är motsägelsefullt att inte behöva kunna simma på gymnasiet. För folkhälsans skull så behöver elever kunna detta eftersom det är vatten överallt i Sverige menar hon.

Ola nämner att mycket enligt Skolverket ska vara mätbart och det förstår han men det är inte alltid möjligt.

”Det kan bli lite farligt, dom minsta grejerna är ju inte mätbara.” - Ola

Ola skulle vilja ha mer tydlighet i styrdokumentet. Ann nämner att skolan för några år sen hade möjlighet att göra lokala styrdokument där de kunde förtydliga exempelvis betygskriterierna, vilket hon tyckte var bra, men så får de inte göra längre. Hon vet inte hur styrdokumentet skulle kunna formuleras bättre, men hon och de andra lärarna vill ha mer tydlighet och uppstyrda kunskapskrav. Ola vet inte om det skulle hjälpa att ändra styrdokumentet men nämner att för att lättare kunna bedöma skulle det kunna vara en mer strikt nationell utläggning på det. Sven och Ann önskar även fler timmar i kursen.

5.1.4 Styrdokumentsdelar i ämnes- och kursplan de önskar kvarstå

Samtliga respondenter är nöjda med att det finns ett handlingsutrymme i styrdokumentet, framförallt i kursplanen, då de kan variera undervisningen mycket.

Sven tycker att styrdokumentet har utvecklats på så sätt att efter kommunaliseringen av skolan har lärare fått större möjligheter att styra över sig själv. Han känner sig generellt sett relativt nöjd med dagens styrdokument.

”Den är ju formulerad på ett sånt sätt att det är mycket i oss idrottslärare att styra.” – Sven

Han förklarar också att vissa tycker idrott och hälsa borde vara två olika ämnen, men han vet inte vad han tycker. Ann är nöjd med det övergripande målet i ämnet, att röra på sig och det centrala innehållet. Eva vill inte ta bort något från ämnes- och kursplan, snarare vill hon lägga till saker. Två fördelar som Ola ser är att kursplanerna är uppradade snyggt och är upplagda på samma vis i alla ämnen.

5.2 Realiseringsarenan

5.2.1 Användning av läroplanen i undervisningen

Samtliga lärare ansåg att läroplanen kommer in mycket automatiskt i undervisningen.

Ann och Sven tycker elevdelaktighet är viktigt och låter därför eleverna i början av terminen och under terminens gång vara med och tycka till om undervisningens innehåll.

”Eleverna deltar i planeringen jättemycket”. – Ann

Eva och Ola låter också eleverna vara med och bestämma till viss del, men inte för mycket säger de.

”Men det kan ju va lite lämpligt för praktiska upplägg och så, jag bjuder väl inte alltid in till det.” – Ola

Läroplanen kommer till uttryck i Evas undervisning genom att den kommer in

mycket automatiskt men styr inte lektionerna så mycket. Hon nämner att det är viktigt att ha allsidigt och varierat.

”Jag tycker det är lite svårt att sätta konkret ord på om jag styr mina lektioner på nåt sätt med tanke på det, som att det går i en som person känner jag.” – Eva

Läroplanen integreras hela tiden i Svens undervisning menar han, framförallt i bemötande och att eleverna ska ta ansvar för sin egen utveckling. Läroplanen kommer även in mycket på automatik i Anns undervisning och hon är ofta tydlig med eleverna att det är viktigt att röra på sig. För Sven är det även viktigt att bygga relationer. Tidigare arbetade han inte på samma sätt, men har märkt stor skillnad i både betyg och utveckling sen han började prioritera elevrelationerna. Detta för att eleverna blir sedda och lyssnade på. Han nämner att det handlar om att bli trygg i gruppen och att han lägger mycket vikt vid det. Även Ola nämner att han försöker bygga relationer med eleverna och anpassa grupperna.

”Jag tänker ju inte på den stenhårt när jag gör liksom planeringen, en lektions- eller arbetsmoment, alltså mer än att det finns ju med i, ja direkt i väldigt mycket, med allt som man faktiskt gör ändå då, ja men bemötande [...] Lyckas man, det är ju frågan, men man kan ju ha ambitionen i alla fall.” – Ola

Ola tror att läroplanen hela tiden egentligen är med och styr i undervisningen, hur han bemöter elever och förmedlar saker. Men den styr inte mycket i hans planering, utan då är det mer kursplanen.

5.2.1.1 Stärka elevers självförtroende

När det handlar om att stärka elevers självförtroende är det ofta individuella anpassningar ett tema som lärarna ägnar sig åt.

När de märker att självförtroendet sviktar hos någon elev pratar de med den, främst via individuella samtal. Ibland vänder sig Sven även till elevens vänner. De med sämre självförtroende är ofta inte trygga i sig själva menar Ann och då brukar hon ta dem åt sidan och prata med dem. Detta förklarar hon inte behöver göras på samma sätt med de med väldigt gott självförtroende. Men de med sämre självförtroende försöker hon peppa och lyfta.

”Nej men titta nu vad bra det gick, vad duktig du var, du fixade det här jättefint”. – Ann

Sven beskriver eleverna som ett lag tack vare en extra pulsträning som de har haft på morgnarna. Han beskriver att det har lett till att ingen lämnar någon från matbordet. Svens mantra är att de ska ta hand om varandra. De sociala relationerna som har förbättrats vid pulspromenaderna stärker alltså eleverna och det nämner han som värdefullt.

När elever inte vill vara med i ordinarie undervisning brukar alla lärare tillsammans med eleven lägga upp en strategi för utvecklingen framåt. Sven och Ann nämner hur glada de kan bli inombords av att se lyckan när elever klarar saker de inte trodde att de kunde. Ann säger att det alltid finns lösningar, till exempel att få gå tidigare och duscha själv. Eva nämner att en del elever behöver struktur och då skriver hon till dem innan lektionen hur upplägget är. Hon menar att med vissa elever kan ribban behövas lägga lägre och att hon i början får vara glad att de ens deltar.

”Sen känner jag även att om man måste utföra vissa krav så känner jag ändå att vi har [...] en möjlighet att lyfta elever istället [...] förstår du? [...] Inte ge dom godkänt när en elev har jobbat och kämpat, då är det jättesvårt att inte ge dom godkänt eftersom att kraven inte står så tydligt, att man måste göra det och det och det”. – Eva

Ibland anpassar även Ola och Eva hela gruppen om det är någon elev som inte vill göra någonting. Men Eva förklarar för eleven som inte vill delta att den inte kan göra samma sak hela året för att bli godkänd. Även Ann ger alternativa aktiviteter till de som inte vill vara med, vilket hon talar om direkt så att det vet om att det finns alternativ. Hon nämner också att om de ska kunna bli godkända krävs det att de ibland gör annat. Eva förklarar att häcklöpning är ett exempel som vissa elever tycker är jobbigt, men då brukar hon sätta ut lägre häckar för att sänka ribban. Med bollspel börjar hon oftast två mot två och sedan kan vissa elever få fortsätta med det om de ej vill va med i helgrupp. Ibland händer det också att elever i början bara tittar på och sen kanske är med i fem minuter.

”Ibland så känner jag, hur många elever jag har haft som [...] jag inte har en aning om vad dom är med om, har varit med om hemma till exempel, ibland vet man ingenting om dom”. – Eva

Hon nämner att om eleverna vet om vad som är okej för henne så känner de inte lika stor press.

5.2.2 Användning av ämnes- och kursplan i undervisningen

Kursplanen gäller idrott och hälsa 1 då alla lärare i studien för tillfället endast undervisade denna kurs. Samtliga respondenter har en grovplanering de utgår från där de planerar utifrån det centrala innehållet. Lärarnas lektioner är oftast strukturerade med en samling, uppvärmning, huvudaktivitet och avslutning.

Ola använder även kommentarmaterialet till idrott och hälsa som han tycker är väldigt bra. Ann tycker dock varken kommentarmaterialet och bedömningsstödet hjälper. I början av terminen brukar Sven och Ann lägga ut terminens planering på skolans

läroplattform. Ola beskriver vikten av att som lärare ha en balans i sitt arbete, då även med styrdokument och dokumentation så att det varken ska bli för hög eller för låg belastning. Ola och Ann nämner vikten av och friheten i att våga prova saker för att se vad som fungerar.

Sven tycker inte det är nödvändigt att visa styrdokumenterna med kunskapskraven och det centrala innehållet för eleverna utan har dialoger under lektionerna istället. Men Ann går igenom kursplanen och det centrala innehållet samt det övergripande målet med eleverna (att förstå att det är viktigt att röra på sig och hitta något att fortsätta med på fritiden). Det trycker hon på varje lektion och pratar med dem jättemycket om. Ann säger att det inte är mycket som är hugget i sten i styrdokumenterna, utan möjligheten finns att eleverna får välja mycket.

” [...] alltså att man ska försöka förstå att det är viktigt att röra på sig och försöka hitta nånting man vill fortsätta med på sin fritid, det är ett jättebra mål, det tycker jag är liksom är a och o, man behöver verkligen få elever idag, med den utveckling vi har att det är viktigt att röra på sig och det är väl nånting vi trycker på varenda lektion skulle jag ju vilja säga.” – Ann

Eva tycker att hon använder styrdokumenterna mer nu än förut för det är mer fokus på det och pratas mer om det. Sedan 2011:s revidering har det blivit mycket mer styrt med betygskriterierna tycker hon. Hon märker även att kollegor har stenkoll.

5.2.3 Områden de fokuserar mest respektive minst på

Resultaten utgick från första kursen i ämnet då samtliga lärare bara undervisade i den.

Tidigare, i bakgrunden redogjorde jag för en sammanfattning av det centrala innehållet (se tabell 1) i idrott och hälsa 1. Områdena var följande: den fysiska aktivitetens och livsstilens betydelse för kroppslig förmåga/hälsa, utemiljöer, mental träning/spänningsreglering, aktiviteter som utvecklar allsidig kroppsförmåga, säkerhet, ergonomiska aspekter, träningsmetoder och dess effekter, åtgärder vid skador/nödsituationer, dans samt kosthållning/droger/dopning.

Sven tycker alla områden är lika mycket värda. De gör mycket varierat på hans lektioner, till exempel racketsporter, traditionella bollspel, simning, löpträning, intervaller, distans, backträning och pulssensorer. Men när eleverna ska betygssättas, delar han in kunskapskraven i fem olika områdena där till exempel mental träning/spänningsreglering och kosthållning/droger/dopning ingår i samma. Dans är med i delen som handlar om aktiviteter som utvecklar allsidig kroppsförmåga. För att eleverna ska få kunskaper om dopning brukar han ta in en föreläsare då han inte känner sig så kunnig i just det området. Detta brukar även

Ann göra. På Olas skola brukar de gå igenom kosthållning/droger/dopning på naturkunskapen istället. Han förklarar att han får in alla andra områden men utgår mycket från vilket yrkesprogram som eleverna läser och försöker matcha viktiga förmågor att ha med sig i både programmet och ämnet. Eftersom det är en naturbruksskola så lägger han mycket fokus på friluftsliv. De går igenom utematlagning, elda, ta sig runt i skogen och använda redskap. De områden han fokuserar mest på är säkerhet, friluftsliv och träningsdelen. Minst dans, vilket beror på att han inte vill göra eleverna obekväma, men det förekommer.

Eva använder området aktiviteter som utvecklar allsidig kroppslig förmåga mest av allt jämsides med en bredd av aktiviteter. Utemiljöer och friluftsliv integreras till viss mån där de till exempel lagar mat med stormkök, pratar om allemansrätten och är ute i naturen. Dans samt kosthållning/droger/dopning tycks vara det hon lägger minst fokus på, men vill prioritera mer. Hon tycker dans är kul men ser det inte i betygskriterierna. Även mental träning/spänningsreglering är inte med så mycket. Ett antal moment förekommer vid säkerhet och åtgärder vid skador som HLR, livräddning och simning.

Ann tycker att hon fokuserar på alla områden nästintill lika mycket, därför tyckte hon det var svårt att rangordna kursplanens innehåll. Hon menar att hon integrerar många områden samtidigt i undervisningen. Rörelse till musik/dans beskriver Ann som något som ingår i många områden, till exempel cirkelträning, uppvärmning med gång, hopp, löpning, vals, foxtrott, box eller tabata.

”En polka går att ha som uppvärmning, till modern musik utan att dom vet att det är det dom gör, så talar jag om efteråt, nu har ni dansat schottis. ”Va?” Ah fast vi gjorde det till Maroon 5.” – Ann

När det handlar om teorilektioner brukar Ola integrera teori i praktik mycket, men ibland förekommer det enskilt. Eva brukar ha cirka sex teorilektioner totalt i kursen som är på två år. Där ingår bland annat ergonomi och stress samt kondition och styrka. Hon pratar även mycket om fysisk aktivitet och livsstilens betydelse. Ann har få hela teorilektioner då hon brukar integrera det väldigt mycket i undervisningen, men det förekommer även enskilda. Hon brukar ha en om kost, en om HLR och en med droger/dopning.

”Men jag pratar ju om detta hela tiden, har ni ätit frukost idag?” – Ann

Sven säger att han fokuserar mycket på att eleverna ska röra på sig. En till två gånger per termin har han teorilektion.

”Men det är ju så värdefullt att dom får röra på sig, för många gör inte ens det, dom går till bussen i bästa fall.” - Sven

När det gäller hälsobegreppet som nämns i ämnesplanen använder Sven sig mycket av filmer och material på SR play, SLI och Livsmedelsverket. Svens och Anns skolor arbetar med tio goda vanor i kommunen som handlar om att förstå sig själv och göra justeringar för att må bättre (som till exempel sömn, träning och kamratskap). Stress och mental avslappning brukar Ann prata om vid avslutning av en lektion ofta. Hälsoperspektivet kommer till uttryck i hennes undervisning varenda lektion på ett eller annat vis. För Eva uppkommer hälsoperspektivet in i uppgifter och träningsdagböcker, men inte mycket annat. Ola integrerar det i undervisningen ibland.

5.3 Ramfaktorer

Följande ramfaktorer hittades i respondenternas utsagor: tid, lokal och utomhusmiljö, gruppstorlek, ekonomi, styrdokument och fortbildning.

5.3.1 Tid

Tre av fyra respondenters uppfattning är att tiden är emot dem på olika sätt.

Enligt Sven och Ann är det för få lektioner och timmar i kursen. Ann nämner att forskningen säger att hjärnan fungerar bättre i alla inlärningsmoment om eleverna får röra på sig mer. Dessutom tyder hon att eleverna ska få chansen att visa samma sak flera gånger innan de ska bli bedömda, till exempel en lay-up i basketboll vilket är utmanande att hinna med. En gång i veckan är därför inte tillräckligt enligt henne.

”Jag tycker att man skulle ha idrott kanske tre gånger i veckan, man vet ju att idrott leder till bättre skolresultat överhuvudtaget.” – Ann

Ola anser också att det är svårt att hinna se alla elever han har på lektionerna. Eva tycker dock att allt är fullt uppnåbart med kursplanens undervisningstimmar. Vid planering av undervisning har tre av fyra respondenter gott om tid. För Ann är det kringarbete med bland annat dokumentation som tar mycket tid och som hon anser mindre roligt, så hon har cirka 15 minuter per lektion till planering.

” [...] det är inte mycket.” - Ann

Ola och Eva har cirka 40 procent till planering av undervisning. Sven vet inte riktigt hur mycket han har, men han har så det räcker.

5.3.2 Lokal och utomhusmiljö

Sven tycker att undervisningen påverkas av att skolan inte har någon idrottslokal, utan de får transportera sig med en fem minuters busstur eller tio minuters cykeltur till en idrottshall. Tidigare var det en problematik i detta då många elever struntade i idrott- och hälsa lektionen,

men idag kommer alla yrkes elever dit vilket han tycker är väldigt roligt. Dock har de undervisningen i en bollhall utan redskap vilket begränsar valet av aktiviteter. Ola säger att de har en väldigt liten inomhuslokal vilket begränsar möjligheterna även för honom. Lokalen gör att de ibland delar upp gruppen, där vissa gör något praktiskt och andra gör något teoretiskt.

Ann är nöjd med tillgången till materialet och nämner att även om de alltid har en huvudaktivitet utarbetad så finns det bordtennis, gym, löpband, motionscyklar, crosstrainers och möjlighet att gå ut och springa. Detta är en positiv ramfaktor som möjliggör andra alternativ för de som inte vill vara med. De har även tillgång till två idrottshallar, en bollhall och en med redskap och plintar och så vidare. Eva är också nöjd med resurstillgångarna, hennes gymnasieskola delar allt med en högstadieskola vilket gör att de har mycket material och redskap att tillgå. Ann arbetar på en skola mitt i stan men hon nämner ändå att det finns möjlighet med korta vandringar, skridskoåkning och skog lite längre bort. Trots detta blir det ändå en ramfaktor då många elever inte har intresse för det samt att det tar cirka en kvart av lektionen att ta sig till dessa ställen. Ola tycker att skolan är lokaliserad bra med nära tillgång till skog vilket skapar stora möjligheter. På grund av närheten och att det är en naturbruksskola blir det många friluftslivsaktiviteter. Utemiljöer och skog har Sven bra tillgång till och försöker hålla en del lektioner ute.

”Men bor jag upp i Norrland, då så kanske skridskor och skidor och sånt är lättare att göra. Men inte nere i Malmö.” – Sven

Tillgång till utevistelser är begränsat på Evas skola då skogen är en bit bort, men däremot har de en friidrottsbana i närheten de använder ibland.

5.3.3 Gruppstorlek

Gruppstorlek har tidigare varit en stor ramfaktor för Sven, då han brukade ha ungefär 40 elever i varje grupp, men efter att ha engagerat sig i frågan har han istället fått grupper om 18–20 elever.

”Det är ju rena drömmen... Men jag är ju livrädd varje år innan tjänstefördelningen kommer och ser oj, dom här kurserna ska du ha så här i gruppstorleken.” Sven

Ola beskriver gruppstorleken som en ramfaktor, han har mellan 30–35 elever i varje grupp vilket försvårar situationen säger han då det är svårt att hinna se alla. Detta är även en utmaning för Ann då hon har liknande gruppstorlek. Eva har inte jättestora grupper på skolan vilket är en fördel då lektionerna kan bli mycket varierande, hon har tid att hjälpa

många elever och ta individuella möten med dem. Hon berättar att de något år delade sal med en annan klass och då blev det många störningsmoment som ledde till stress.

”Idrotten är ändå krävande” säger hon.

Eva menar alltså att det behövs goda förutsättningar för både lärare och elever för att undervisningen och miljön ska bli bra.

5.3.4 Ekonomi

Skolans ekonomi verkar vara en ramfaktor för många, tre av fyra respondenter är eniga i detta. På Olas och Anns skolor begränsar det undervisningen ibland förklarar de. Men trots detta är ändå Ola nöjd med sin arbetssituation och säger att det fungerar bra efter förutsättningarna. Sven tycker området är lite socialt utsatt och inte prioriterat politiskt sett gällande renovering och byggande av idrottshall. Därav är skolans lärare rädda för att det ska bli en A-skola och en B-skola i staden. Eva upplever att hon får bra stöttning från rektor och kan köpa det hon behöver när det gäller förbrukningsmaterial.

5.3.5 Styrdokument

Samtliga respondenter är eniga i att kunskapskraven är svåra och tolkningsbara, vilket därmed blir en ramfaktor som påverkar deras undervisning och bedömning. De har förklarat att alla lärare tolkar olika vilket skapar en olikvärdig bedömning.

” [...] jag bedömer ju på mitt sätt, sen är det ju nån annan som lägger andra värderingar.” – Sven

Ann berättar om ämnesträffar kommunens alla lärare i idrott och hälsa har där hon upplever att alla tolkar väldigt olika och inte är överens om saker. Detta gör att det inte ens blir en rättvis bedömning för eleverna inom samma kommun.

”Och försöka få till ett samtänk, för att det ska bli rättvist bara i *denna stad* är jättesvårt, för vi har ju olika förutsättningar på varje skola också.” – Ann

Eva säger att lång erfarenhet kan leda till att inte lägga lika mycket energi på styrdokumentet, trots att de med åren har ändrat på sig har hon ändå gjort mycket samma.

Ola nämner att det är alldeles för många lärare som jobbar för mycket idag och han ser också att det finns en viss rädsla i styrdokumentens krav.

”Folk är ju rädda o göra fel, för o va riktigt ärlig så blir det ju svårt [...] Det är inga problem att gå in i väggen också alltså det fixar du.” – Ola

En ramfaktor enligt Ann är att styrdokumentet tyvärr inte kräver redskapshallar längre, men hon märker att eleverna tycker det är väldigt kul med redskapsaktiviteter.

5.3.6 Fortbildning

Alla respondenter har fått någon typ av fortbildning. Ola får i nuläget tid till utbildning av skolan vilket han är väldigt nöjd med då han håller på att avsluta sina kurser i idrott och hälsa vid sidan av. Sven har fått åka på mycket fortbildning vilket han är nöjd med och vill gärna fortsätta göra. Ann skulle vilja ha mer fortbildning och nämner att de senaste fem åren har hon inte fått någonting. Det är lärarna i idrott och hälsa på skolan som är engagerade i den frågan. Eva har fått och lärt sig mycket av fortbildning och är nöjd med de utbildningar som det närmsta universitetet ger.

Eftersom alla idrottar på fritiden fortbildar de även sig själva på ett eller annat sätt då de tar med sig tips från vardagen. Ann tar exempelvis med sig mycket nya idéer från gruppass och Sven har varit ledare i ett fotbollslag tidigare.

” [...] jag försöker ju hela tiden uppdatera mig och förnya mig så att det inte blir sådär att oj, jag har varit idrottslärare i 20 år, men jag kör samma hela tiden. Då har man ju egentligen bara ett års erfarenhet...” – Sven

Sven anser alltså att för att vara en bra lärare behöver man utvecklas, variera och våga att prova på nya saker med eleverna.

5.4 Resultatsammanfattning

Resultaten visar att samtliga respondenter anser kursplanens kunskapskrav som mest otydliga av allt i styrdokumentet och önskar en revidering på. Kursplanens innehåll tycks vara tacksamt och relativt enkelt att tolka och använda, framförallt handlingsutrymmet. Krav på simning är dock önskat från tre lärare och fler idrottstimmar från två lärare. Läroplanen används inte så mycket i planeringen utan kommer in automatiskt i undervisningen genom till exempel bemötande. Alla områden kommer med i undervisningen förutom på en skola då kosthållning/droger/dopning är flyttad till naturkunskapen. Sammanfattningsvis hittades följande ramfaktorer som mest visade sig vara negativa aspekter som påverkar undervisningen, men vissa var även positiva för några lärare: tid, lokal och utomhusmiljö, gruppstorlek, ekonomi, styrdokument och fortbildning.

6 Diskussion

Syftet med studien var att undersöka hur lärare i idrott och hälsa ser ut i förhållande till styrdokumentet de använder sig. Frågeställningarna utgick från de teoretiska utgångspunkterna ramfaktorteori och läroplansteori och var följande: Hur tolkar och använder lärare i idrott och hälsa läroplanen för gymnasiet samt ämnesplanen och kursplanerna i ämnet? Vilka ramfaktorer påverkar lärarnas undervisning? Vilka områden fokuseras det på mest respektive minst på lektionerna? Alla intervjusamtal var väldigt lärorika och intressanta och det märktes att lärarna tyckte om att diskutera om sitt ämne. Gällande kursplanerna svarade respondenterna på första kursen i ämnet, idrott och hälsa 1, då det var den de undervisade i. Under forskningsprocessen uppkom både likheter och skillnader i respondenternas svar och tidigare forskning. Detta förklaras nedan.

6.1 Tolkning och användning

Respondenterna anser att det både finns en otydlighet och tydlighet i styrdokumentet vilket även Lindhs (2017), Skolinspektionens (2010), Sebelius (2018) och Ahlgrens & Littorins (2010) studier påvisade. Det som respondenterna i denna studie tycker är mest otydligt (och som några uttryckte sig ”flummigt”) var kunskapskraven. Detta skapar en osäkerhet bland lärarna gällande bedömning vilket det även gjorde för lärarna i Sebelius studie (2018). Lärarna känner sig missnöjda med värdeorden i kunskapskriterierna på grund av sin otydlighet, vilket även Sebelius studie (2018) visade. Simning är även något som tre respondenter vill ska vara obligatorisk i kursplanen för gymnasiet, vilket är något som tidigare studier inte har visat. Det finns alltså vissa saker som lärarna vill se en förändring på i styrdokumentet och mycket är inte något nytt jämfört med tidigare forskning. Ekbergs avhandling (2009) visar hur lärarna använder värdefrågor om hur elever förhåller sig till varandra, som exempelvis ta ansvar, ha respekt för olikheter, empatiförmåga, plocka fram och ställa undan som delar för ämnets betygssättning. Detta är annorlunda från denna studies resultat då samtliga respondenter förhåller sig till kunskapskraven trots att de anser dem som svårtolkade. De nämner dock att de är medvetna om att det blir en subjektiv bedömning som stämmer överens med Leirhaugs studie (m.fl., 2016) där betygssystemet bygger på lärarnas professionalism. Men Eva tillägger att det är viktigt att försöka se de elever som har det jobbigt på olika sätt och lägga ner mer tid på dem i början och inte alltid tänka betyg. Läro- och ämnesplanen tycktes stå i konflikt med varandra i Lindhs studie (2017) gällande att läroplanen uppmuntrar till frihet och ämnesplanen innebar en större kontroll från lärares sida, men så är inte fallet här. Respondenterna tycker snarare att ämnes- och kursplanen har stort handlingsutrymme och att det inte finns många måsten vilket de anser vara positivt. Detta

visade även Sebelius studie (2018), att handlingsutrymmet leder till en flexibilitet som många uppskattar finns vid oväntade händelser och anpassning av undervisning. Ann och Ola tycker om att våga prova saker för att se vad som fungerar. I slutet av 1960-talet reglerades undervisningsinnehållet i stor utsträckning utifrån lärarens bakgrund, kompetens och intressen (Larsson & Meckbach, 2012), detta gör även respondenterna i denna undersökning till viss del, men samtidigt följer de det centrala innehållet relativt noggrant. Alla lärare tränar på fritiden vilket gör att många tar med sig exempel från vardagen.

Vad betyder det att inkludera läroplanen i undervisningen?

Delaktighet/elevinflytande är viktigt för Ann och Sven samt till viss del för Eva och Ola. Utifrån dessa resultat syns den demokratidelen från läroplanen ”Skolväsendet vilar på demokratins grund” (Skolverket, 2011a). Detta motsvarar även Bengtssons studie (2017) som beskriver vikten av elevinflytande, då eleverna känner sig sedda och mer motiverade till att delta på lektionerna samt får ett ökat förtroende för läraren.

Skapandet av relationer är viktigt för respondenterna, något som även uttrycktes i Sebelius avhandling (2018). Sven har arbetat väldigt aktivt med detta för att stärka elever och skapa trygghet, vilket det verkar som han har lyckats med då alla kommer till lektionerna och väntar in varandra. Något annat som respondenterna nämner som viktigt är att se och bemöta varje elev, vilket även Sebelius (2018) resultat har visat. Allt detta skapar förutsättningar för inläring och det kan vara avgörande med ett tryggt klimat i undervisningen för att eleverna ska våga ta för sig. Anpassning av undervisning är något alla arbetar med, Eva och Ann talar mycket om vikten av att pusha och se eleverna, Sven mycket om relationer och Ola om bemötande, precis som lärarna i Sebelius (2018). Dessa anpassningar går hand i hand med ämnets syfte: ”Undervisningen ska utgöras av fysiska aktiviteter utformade så att alla kan delta och utvecklas utifrån egna förutsättningar. Den ska bidra till att eleverna utvecklar förmåga att anpassa fysiska aktiviteter utifrån sina behov, syften och mål” (Skolverket, 2011b).

Genom att respondenterna arbetar mycket utifrån deras grovplaneringar men ändå tillåter elever att vara med och bestämma emellanåt visar att de har stort förråd. De följer även kursplanen till stor del väl, tvärt emot vad Londos avhandling (2010) visar där lärarna tar råd från Riksidrottsförbundet istället. Läroplanen tycks dock inte vara en referensram för vad som finns med i lärarnas undervisning, precis som Londos visar (2010). Sysselsättning som beskrivning av undervisningen uppkom i hans studie, vilket inte framhävs i dessa resultat, men de fokuserar alla mycket på fysiska aktiviteter där eleverna får röra på sig. Ann och Sven benämner just detta, vikten av att elever får röra på sig, speciellt med dagens stillasittande

utveckling, precis som Sebelius resultat (2018) visade. Tryggheten hos varje elev ansågs vara viktigare än det fysiska beskrev en lärare i Sebelius studie, resultaten här visar både och. Sven förklarar problematiken som hade funnits i att elever inte kom till lektionen när han inte fokuserade på relationsbyggande men nu när han gör det, deltar alla. Denna utveckling beskriver att en trygghet har uppstått hos eleverna.

6.1.1 Områden som det fokuseras mest på

Denna studie visar annorlunda resultat än Skolinspektionen (2010; 2018) och Londos (2010) vad gällde bollspel, då det inte verkar vara huvudfokuset i någon av lärarnas undervisning. Alla områden inkluderas förutom på Olas skola där kosthållning/droger/dopning hade flyttats till naturkunskapen. De områden som får mest tid av lärarna är fysiska aktiviteter. Teorilektioner förekommer hos alla respondenter men bara några per år. Larssons studie (2018) visade att de med mindre erfarenhet integrerar teorin i undervisningen mer medan de med mer erfarenhet till större del skiljer teori och praktik. I denna studie har bara en av respondenterna lite erfarenhet (två år) och han gör precis som de andra lärarna, både och. De pratar alla om att de brukar integrera teorin mycket i undervisningen, precis som lärarna i Bengtssons studie (2017).

Hälso- och livsperspektivet kommer i olika grad med i respondenternas undervisning, något som inte Skolinspektionens undersökning visade (2018). Ann lyckas med det varje lektion medan Sven, Ola och Eva tar upp det lite då och då. Ann är tydlig med att hälsa ingår som en naturlig del i undervisningen, medan de övriga respondenterna har med det till viss del eller som ett övergripande syfte. Båda dessa synvinklar kom upp i Ekbergs studie (2009). Det ideala vore om hela skolan arbetade med temat hälsa, ämnesintegrerat framkom det i Ahlgrens & Littorins studie (2010) vilket Sven och Anns skolor gör med tio goda vanor.

Skolinspektionens undersökning (2018) visade att undervisningen i idrott och hälsa inte gav mycket uppmärksamhet till friluftsliv och utevistelse, men detta förekommer i respondenternas undervisning i denna studie i olika grad. Dans verkar vara något som lärarna fokuserar lite på, men Ann har mycket inspel av det. Detta motsvarar utvecklingen som hade skett från 2010 till 2018 från Skolinspektionernas undersökningar av ämnet där dans hade blivit mer inkluderat 2018.

6.2 Ramfaktorer

Precis som Håkansson's avhandling (2015) visade gällande tid (bland annat dokumentationstid), stora undervisningsgrupper, naturtillgångar som ramfaktorer, påvisar dessa resultat detsamma. Dessa ramfaktorer skapar olika förutsättningar kring transformering och realisering av lärarnas undervisning. Sven och Ann vill ha fler undervisningstimmar, de få

kurstimmarna bidrar med svårigheter att fördjupa sig menar de, vilket även många lärare i Elenius och Nagys studie tycker (2015). När elever ska få chansen att visa sina kunskaper flera gånger kan detta vara svårt menar de. Men Ann är den enda som verkar ha lite tid till planering, de andra tycktes vara nöjda. Två lärare har stora undervisningsgrupper på 30–35 elever medan de andra har mindre, Sven har runt 18–20 elever. Ann nämner kringarbetet som tidskrävande. Tillgången till lokaler som ramfaktor som Håkanssons och Londos studier (2015; 2010) visar, svarar på liknande beskrivning som uppkom i dessa intervjuer, framförallt för Svens och Olas del. Svens undervisning sker i en bollhall och Olas i en liten lokal, vilket skapar begränsningar. Men Evas och Anns lokaler anser de bra. Friluftaktiviteter verkar vara en utmaning för vissa lärare i Lindhs studie (2017) och det svåraste att genomföra ur det centrala innehållet. Även Ann och Eva har denna utmaning då skogen inte är nära skolorna. Men Ola och Sven har nära tillgång till skog vilket gör att de kan vara ute mycket.

Återkoppling från skolledningen tycks vara som en ramfaktor i Sebelius studie (2018), något som inte uppkom i intervjuerna. Däremot önskar Ann mer fortbildning från skolans håll då hon inte fått det på flera år. Fortbildning är en ny ramfaktor som kom upp i denna studie, det är väldigt uppskattat hos lärarna och bidrar positivt till deras planering och undervisning. Brist på pengar är också en ramfaktor som begränsar undervisningen i olika grad hos respondenterna, detsamma visar Sebelius undersökning (2018), men lärarna förklarar ändå att de klarar sig bra vilket även deltagarna i denna intervju nämner på olika sätt.

Föräldrar var en ramfaktor i Sebelius avhandling, något som inte nämns i dessa resultat. Eva pratar mycket om att erfarenhet kan vara en ramfaktor som gör att undervisningsvariationen minskar, något som Håkanssons studie (2015) också visade, att lektionerna styrdes av äldre undervisningstraditioner i idrott och hälsa.

6.3 Metoddiskussion

Det har varit relativt enkelt att finna tidigare forskning kring ämnet. Dessvärre har undersökningar om idrott och hälsa mest gjorts på grundskolan och inte gymnasiet, framförallt av Skolinspektionen. Litteratur finns det gott om men inte lika mycket som undersökningar. Det har gjorts en stor sökning på tidigare forskning som har jämförts med resultaten i diskussionen. Dock finns det säkerligen mer forskning än vad jag har hittat.

Arbetet har tillfört goda resultat vilket har varit väldigt givande för mig. Studien hade kunnat avgränsas till att endast använda en teoretisk utgångspunkt för att fokusera på ett mindre område. I så fall hade jag kunnat fördjupa mig i exempelvis läroplanskoderna eller repertoarerna som ingår i formulerings- och transformeringsarenan i läroplansteori. Men

intresset låg i båda teorierna eftersom ramfaktorer går hand i hand med hur lärare använder styrdokumentet i undervisningen och därför gjordes en mer övergripande analys. Av denna anledning var även frågeställningarna övergripande. Ett annat alternativ hade varit att endast fokuserat på läroplanen eller ämnes- och kursplan, men på grund av intresset och syftet med studien valdes alla tre. Eftersom de alla därmed användes fanns inte utrymme för någon fördjupning i detaljer från de olika arenorna.

För att nå ett trovärdigt och pålitligt resultat har utsagorna i textformat och inspelningar analyserats flera gånger innan de skrivits ned. Under intervjun fick deltagarna stöd i form av läroplanen och en sammanfattad kursplan. I efterhand ser jag att det hade kunnat vara bra att skicka ut intervjufrågorna innan intervjun för att ge lärarna möjligheten att i lugn och ro reflektera. En styrka med studien är att två av fyra intervjuer skedde person till person, men en svaghet blir att de andra två intervjuerna skedde via videosamtal. Detta för att det blir svårare att känna av stämningen i videosamtal.

7 Slutsats

Alla tre frågeställningar blev besvarade, det vill säga hur lärarna tolkar och använder styrdokumentet, vilka ramfaktorer som påverkar undervisningen och vilka områden de fokuserar mest respektive minst på. Lärarna är inte helt nöjda med de formulerande styrdokumentet på grund av sin otydlighet och saknad av obligatorisk simning. Önskade förbättringar i styrdokumentet handlar till största del om förändrade kunskapskrav, vilket alla är överens om. Det förekommer dock även positiva områden i styrdokumentet som önskas bestå, som det centrala innehållet och handlingsutrymmet. I transformeringen sker en någorlunda lätt tolkning och användning av kursplanen, det är bedömningen som skapar svårigheter. Läroplanen anser de tolkningsbar men att den innehåller självklara saker. Den används inte mycket i realiseringen, utan kommer mer till uttryck i bemötande och relationsskapande i undervisningen. Alla områden anses lika mycket värda av de flesta lärare och blir inkluderade i skolundervisningen på olika sätt. Slutsatsen är även att det finns sju olika ramfaktorer som både försvårar och underlättar lärarnas planering och undervisningsprocess: tid, gruppstorlek, lokal och utomhusmiljö, ekonomi, styrdokument och fortbildning.

7.1 Förslag på framtida forskning

Förslag på framtida forskning är att undersöka om det skulle vara bra med ökat antal timmar i idrott och hälsa. Detta för att ge lärarna större möjligheter att hinna med att se och skapa relationer med alla elever samt fördjupa sig i olika områden så att bedömningen förenklas.

Käll- och litteraturförteckning

Ahlgren & Littorin. (2010). *"Idrott och hälsa ur lärarnas perspektiv": En kvalitativ studie om hur lärarna arbetar med Idrott och Hälsa samt styrdokumentens koppling till praktiken* (Examensarbete på avancerad nivå, Högskolan i Halmstad, Sektionen för lärarutbildningen). Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:317202/FULLTEXT01.pdf>

Ahlström, C. (2009). *Gymnasieelevers syn på feedback i ämnet idrott och hälsa* (C-uppsats på avancerad nivå, Högskolan i Halmstad, Sektionen för Hälsa & Samhälle). Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:290420/FULLTEXT01.pdf>

Bengtsson, L. (2017). *"Det viktigaste är att elever ska hitta rörelseglädje för en hälsosam livsstil!"*: En kvalitativ studie om idrottslärares tolkning av begreppet hälsa i ämnet idrott och hälsa (Examensarbete på avancerad nivå, Kalmar, Växjö: Linnéuniversitet). Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1099005/FULLTEXT01.pdf>

DinanThompson, M, Penney, D. (2015). *Assessment literacy in primary physical education* (Doctoral dissertation, European Physical Education Review, 21(4)). Från https://www.researchgate.net/publication/276513820_Assessment_literacy_in_primary_physical_education

Ekberg, J. (2009). *Mellan fysisk bildning och aktivering* (Avhandling, Malmö: Holmbergs, Lärarprogrammet). Från <http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/8166/Mellan%20fysisk%20bildning%20och%20aktivering.pdf;jsessionid=D97AD8A94EEF5D87B00874BE020567B4?sequence=1>

Elenius, H & Nagy, S. (2015). *Handlingsutrymme för gymnasielärare i idrott och hälsa: En kvalitativ studie* (Examensarbete på avancerad nivå, Stockholm: Gymnastik- och idrottshögskolan, Lärarprogrammet). Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:937084/FULLTEXT01.pdf>

Hemberg, J. (2013). *Lärares tankar om hälsa: Vad lär idrottslärare ut om hälsa i skolan?* (Examensarbete på avancerad nivå, Stockholm: Gymnastik- och idrottshögskolan, Idrott, fritidskultur och hälsa). Från <http://gih.diva-portal.org/smash/get/diva2:696895/FULLTEXT01.pdf>

Håkansson, R. (2015). *Vad betyder OK+?: En studie om lärares dokumentationsarbete i ämnet idrott och hälsa*. (Licentiatuppsats, Stockholm: Gymnastik- och

- idrottshögskolan). Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:785086/FULLTEXT02.pdf>
- Johansson, E. & Thornberg, R. (Red.) (2014). *Värdepedagogik: etik och demokrati i förskola och skola*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Larsson, H. & Meckbach, J. (Red.) (2012). *Idrottsdidaktiska utmaningar*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.
- Larsson, S. (2018). *Kunskaper om idrott och hälsa? Teoretiska "kunskaper om" i ämnet idrott och hälsa* (Examensarbete på avancerad nivå, Malmö Universitet, Lärande och samhälle, Idrottsvetenskap). Från <https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/25376/Sebastian%20Larsson.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Leirhaug, P. E, MacPhail, A & Annerstedt, C. (2016). 'The grade alone provides no learning': investigating assessment literacy among Norwegian physical education teachers. *Asia-pacific Journal of Health, Sport and Physical Education*, 7(1), 22-32. Från https://www.researchgate.net/publication/301714090_'The_grade_alone_provides_no_learning'_Investigating_assessment_literacy_among_Norwegian_physical_education_teachers
- Linde, G. (2012). *Det ska ni veta!: en introduktion till läroplansteori!* (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lindh, A. (2017). *"Hur tolkar jag det? Det finns ju miljoner tolkningar!"*: En intervjustudie om hur fyra gymnasielärare i ämnet idrott och hälsa 1 tolkar och använder sig av det centrala innehållet och kunskapskraven (Examensarbete på avancerad nivå, Kalmar, Växjö: Linnéuniversitet). Från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1072414/FULLTEXT01.pdf>
- Londos, M. (2010). *Spelet på fältet: Relationen mellan ämnet idrott och hälsa i gymnasieskolan och idrott på fritid* (Doktorsavhandling, Malmö Högskola, Lärarutbildningen). Från http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/10517/ML_Spelet_på_fältet.pdf?sequence=2&isAllowed=y

- Lundgren, U.P. (2017). Det livslånga lärandet – att utbilda för ett kunskapssamhälle. I U.P. Lundgren, R. Säljö, & C. Liberg (Red.), *Lärande, skola, bildning: grundbok för lärare*. (4. uppl., ss. 115–155). Stockholm: Natur & Kultur.
- Läroplan. (2020). I Svenska akademiens ordböcker. Hämtad 15 mars, 2020, från <https://svenska.se/>
- Sebelius, S. (2018). *Att vara idrottslärare: Om de själva får berätta* (Licentiatuppsats, Malmö Universitet, Fakulteten för lärande och samhälle). Från http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/25744/2043_25744_Sebelius%20muep.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Sejer, I. (2016). Betygsättning – ett (o)möjligt uppdrag? I H. Larsson, S. Lundvall, J. Meckbach, T. Peterson, & M. Quennerstedt. (Red), *Hur är det i praktiken? Lärare utforskar ämnet idrott och hälsa* (ss. 129–140). Stockholm: Gymnastik- och idrottshögskolan.
- Skolinspektionen. (2018). *Kvalitetsgranskning av ämnet idrott och hälsa i årskurs 7–9*. Från <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2018/idrott-och-halsa/kvalitetsgranskning-av-amnet-idrott-och-halsa-i-arskurs-79.pdf>
- Skolinspektionen. (2010). *Mycket idrott och lite hälsa: Skolinspektionens rapport från den flygande tillsynen i idrott och hälsa*. Från <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/flygande-inspektioner/2010/idrott/slutrapport-flygande-tillsyn-idrott.pdf>
- Skolverket. (2011a). *Läroplan för gymnasieskolan: Gy11* Från
- Skolverket. (2011b). Ämne – Idrott och hälsa [Ämnesplan]. Hämtad 2020-02-24, från <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DIDR%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3>
- Vad är egentligen en personuppgift?* I Datainspektionen. Hämtad 5 februari 2020, från <https://www.datainspektionen.se/vagledningar/en-introduktion-till-dataskyddsförordningen/vad-ar-en-personuppgift/>

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wahlström, N. (2016). *Läroplansteori och didaktik*. (2. uppl.). Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Wallberg, A. (2012). *Att lära inom idrott och hälsa: En undersökning av idrott och hälsalärares valda ämnesinnehåll och dess kunskapsmässiga syfte* (Examensarbete på avancerad nivå, Umeå universitet, Lärarprogrammet). Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:617709/FULLTEXT01.pdf>

Bilaga 1

Litteratursökning

Syfte och frågeställningar: Syftet med denna studie är att undersöka hur lärare i idrott och hälsa arbetsdagar ser ut i förhållande till styrdokument de använder sig av.

- Hur tolkar och använder lärare i idrott och hälsa läroplanen för gymnasiet samt ämnesplanen och kursplanerna för ämnet?
- Vilka ramfaktorer påverkar lärarnas undervisning?
- Vilket område fokuseras det på mest respektive minst på lektionerna?

Vilka sökord har du använt?

Lärare i idrott och hälsa Idrottslärare Läroplan Ämnesplan Styrdokument idrott och hälsa
Idrott och hälsa Kursplan Gymnasielärare idrott och hälsa Läroplansteori
Ramfaktorteorin Tolka styrdokument Lära ut hälsa Syn på feedback idrott
Tolkningar idrott Ämnesplan idrott Idrott

Var har du sökt?

Diva vid GIH, Diva vid KAU, Google Scholar, GIH:s bibliotekskatalog, KAU:s bibliotekskatalog, KAU:s bibliotek, Skolinspektionen

Sökningar som gav relevant resultat

Diva vid GIH: Ämnesplan idrott, Lära idrott och hälsa,
Google Scholar: Tolkningar idrott, Syn på feedback idrott, Lära ut hälsa,
KAU:s bibliotekskatalog: *Böcker* Läroplansteori
Skolinspektionen: Idrott och hälsa

Kommentarer

Jag har fått många förslag från min handledare. Kurslitteratur har även använts från kurser i Ämneslärarprogrammet på KAU som jag redan hade. Många böcker och artiklar har använts genom att se referenser i andras uppsatser.

Bilaga 2

Intervjuguide

Introduktion

- Tacka för deltagandet och förklara hur betydelsefullt deras deltagande är för studien.
- Presentera mig och min studiegång.
- Ge en bakgrund till studiens ämne och beskriva syftet med den.
- Förklara deras rättigheter utifrån ett forskningsetiskt perspektiv, att de när som helst under intervjun och studiens gång kan avbryta sin medverkan utan negativa konsekvenser.
- Be dem fylla i en samtyckesblankett.

Öppningsfrågor

- Hur gammal är du?
- Vad har du för utbildning?
- Vad är din yrkesroll? Hur många ämnen undervisar du i just nu och vilka? Hur många % i idrott och hälsa?
- Vilka kurser i idrott och hälsa har du i nuläget? (Idrott och hälsa 1, 2, Idrott och hälsa 1 specialisering, 2).
- Erfarenhet: Hur länge har du varit verksam som lärare i idrott och hälsa?
- Tränar du någon idrott på din fritid? I så fall vilken?

Introduktionsfrågor

- Hur skulle du beskriva ditt jobb som lärare i idrott och hälsa?
- Hur många lärare i idrott och hälsa finns det på skolan?
- Hur många elever har du i ämnet?
- Hur lång ser en lektion ut?
- Hur mycket tid har du till planering av undervisning?
- Hur mycket deltar eleverna i planerandet av undervisningen?

Övergångsfrågor

- I din roll som lärare i idrott och hälsa, hur uppfattar du att styrdokumentet (läroplan, ämnesplan, kursplan) har utvecklats med tiden? (Om läraren har varit verksam tillräckligt länge). **(formuleringsarenan, transformeringsarenan)**

Nyckelfrågor

- Hur tolkar du läroplanen och hur använder du den i undervisningen? Hur tycker du att den är formulerad? **(transformeringsarenan, realiseringsarenan)**
- Hur tolkar du ämnesplanen samt kursplanerna och hur använder du dem i undervisningen? Hur tycker du att de är formulerade? **(transformeringsarenan, realiseringsarenan)**
- Saknas det något/ska något tas bort enligt dig? **(formuleringsarenan, transformeringsarenan)**

-Skulle du vilja se några förbättringar i styrdokumenterna för att underlätta ditt arbete? I så fall vilka? (**formuleringsarenan, transformeringsarenan**)

-Hur mycket hjälper styrdokumenterna dig i ditt arbete?

-Anser du kunskapskraven lätt/svårtolkade och varför/varför inte? Vad förväntas elever kunna? (**formuleringsarenan, transformeringsarenan**)

-Hur hjälper man en elev att bli godkänd om hen inte vill delta på lektionerna?

-Hur stärker man varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära i praktiken?

-Kan du se några ramfaktorer som påverkar din undervisning samt elevernas resultat? Som exempelvis resurser som tid, läroplan, klassammanhållning, klassrumsspråket, lokaler...

(ramfaktorteorin - ramar → process → resultat)

-Har ni tillgång till utevistelser på lektionerna? (**ramfaktorteorin**)

-Vilken sport/vilket område fokuserar du på mest resp. minst på lektionerna?

(transformeringsarenan, realiseringsarenan)

-Får du in alla dessa områden och hur mycket av varje område? Hur får du in hälsoperspektivet i undervisningen? (**transformeringsarenan, realiseringsarenan**)

Tabell 1. Idrott och hälsa 1. Centralt innehåll.

Fysiska aktivitetens & livsstilens betydelse för kroppslig förmåga/hälsa	Utemiljöer	Mental träning/spänningsreglering
Aktiviteter som utvecklar allsidig kroppsförmåga	Säkerhet	Ergonomiska aspekter
Träningsmetoder & dess effekter	Åtgärder vid skador/nödsituationer	
Dans	Kosthållning/droger/dopning	

Tabell 2. Idrott och hälsa 2. Centralt innehåll.

Upplevelsebaserade rörelseaktiviteter utomhus	Hälsobegreppets grunder/hälsofrämjande arbetssätt	Kroppsideals påverkan/ätstörningar/dopning
Fysiologiska/psykologiska effekter av fysisk aktivitet/träning	Riskfaktorer i träning som skador	Miljöer/ergonomiska aspekter

Musik/rytm/dans	Idrott/dans som samhällsfenomen/kulturella verktyg
-----------------	--

-Hur mycket fokus lägger du på teoretiska lektioner? (**transformeringsarenan, realiseringsarenan**)

-Har du fått fortbildning inom ämnet någon gång? Skulle du vilja ha (mer)?

-Hur skulle du se att man arbetar förebyggande för att underlätta lärarna i idrott och hälsas arbetsdagar? På nationell/lokal nivå? (**formuleringsarenan, transformeringsarenan**)

Avslutande frågor

-Har du några tips till nyutbildade lärare i idrott och hälsa?

-Har du något annat du vill tillägga?

Avslutning

-Tacka för medverkan.

Bilaga 3

Stöd för lärare i idrott och hälsa till intervjun – sammanfattning av kursplaner

Tabell 1. Idrott och hälsa 1. Centralt innehåll.

Fysiska aktivitetens & livsstilens betydelse för kroppslig förmåga/hälsa	Utemiljöer	Mental träning/spänningsreglering
Aktiviteter som utvecklar allsidig kroppsförmåga	Säkerhet	Ergonomiska aspekter
Träningsmetoder & dess effekter	Åtgärder vid skador/nödsituationer	
Dans	Kosthållning/droger/dopning	

Tabell 2. Idrott och hälsa 2. Centralt innehåll.

Upplevelsebaserade rörelseaktiviteter utomhus	Hälsobegreppets grunder/hälsofrämjande arbetssätt	Kroppsideals påverkan/ätstörningar/dopning
Fysiologiska/psykologiska effekter av fysisk aktivitet/träning	Riskfaktorer i träning som skador	Miljöer/ergonomiska aspekter
Musik/rytm/dans	Idrott/dans som samhällsfenomen/kulturella verktyg	

Bilaga 4

Informationsbrev

INFORMATIONSBREV FÖR STUDIE OM LÄRARE I IDROTT OCH HÄLSAS SYN PÅ OCH ANVÄNDNING AV STYRDOKUMENTEN FÖR GYMNASIET

Tack för att just Du vill medverka i min intervju!

Denna studie heter: “Lärare i idrott och hälsas syn på och användning av styrdokumenterna för gymnasiet. En studie om hur läroplan, ämnesplan och kursplaner tolkas och tillämpas i undervisningen” och genomförs på Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm. Intervjun kommer att bidra som material till mitt självständiga arbete på grundnivå i Idrott III som är en distanskurs under vårterminen 2020. Intervjun kommer att ta cirka 30 minuter och spelas in för att sedan skrivas ut i text. Det är viktigt att den sker på en ostörd plats och en tid Du bestämmer.

Syftet med denna studie är att undersöka hur lärare i idrott och hälsa ser ut i förhållande till styrdokumenterna de använder sig av. I dagsläget är detta ett relevant ämne, då flera undersökningar visar att många lärare anser det svårt att tolka styrdokumenterna för idrott och hälsa och skulle vilja ha stöd i det alternativt få tydligare dokument. Din uppgift i denna studie kommer utifrån Din kunskap och Dina erfarenheter vara att svara på frågor gällande Ditt arbete som lärare i idrott och hälsa, Din syn på styrdokumenterna (läroplan, ämnesplan och kursplan) samt hur Du använder dessa i undervisningen.

Ditt deltagande är frivilligt och det betyder att Du när som helst kan avbryta intervjun om Du känner att Du ej vill fortsätta. På samma sätt om Du efter intervjun skulle ångra Ditt deltagande kommer Dina svar att raderas omedelbart. Det vill säga, väljer Du att avbryta kommer inga negativa följder att ske för Dig som deltagare. Den information Du lämnar kommer att behandlas varsamt och ingen obehörig kommer ha möjlighet att ta del av den. När examensarbetet är godkänt kommer inspelningarna och den utskrivna texten att raderas. Jag som skribent förhåller mig till de regler som gäller vid behandling av personuppgifter enligt dataskyddsförordningen – GDPR. Med Ditt medgivande kommer jag endast att använda mig av Din yrkesrollsbefattning, utbildning, erfarenhet och ålder i min studie för att ingen skall kunna identifieras. Pseudonym kommer att användas istället för Ditt riktiga namn.

Resultatet av studien kommer att presenteras i form av ett skriftligt examensarbete och genom en muntlig presentation till andra studerande och föreläsare. När arbetet är färdigt och godkänt kommer det att finnas skriftligt på en databas på Gymnastik- och idrottshögskolan. Du kommer ha möjlighet att ta del av examensarbetet genom att få en kopia av arbetet.

Har Du fler frågor om studien är Du välkommen att höra av dig till oss!

Idrott III, examensarbete på grundnivå

Student: Angelica Eriksson

angelica.eriksson@student.gih.se

Nummer: XXX - XXXXXXXX

Handledare: Kerstin Hamrin

Kerstin.Hamrin@gih.se

Nummer: XX - XXXXXXXX

Bilaga 5

Samtyckesblankett

Samtycke till att delta i studien:

“Lärare i idrott och hälsas syn på och användning av styrdokumentet för gymnasiet. En studie om hur läroplan, ämnesplan och kursplaner tillämpas i undervisningen”.

Jag har skriftligen informerats om studien och samtycker till att delta.

Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att ange något skäl.

Min underskrift nedan betyder att jag väljer att delta i studien och godkänner att Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH behandlar mina personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning och lämnad information.

.....
Underskrift

.....
Namnförtydligande

.....
Ort och datum

Kontaktuppgifter:

Student: Angelica Eriksson

E-post: angelica.eriksson@student.gih.se

Nummer: XXX - XXXXXXXX

Handledare: Kerstin Hamrin

E-post: Kerstin.Hamrin@gih.se

Nummer: XX - XXXXXXXX